

Regina Smoter Grzeszkiewicz

Słownik historii bibliotek

Biblioteka, to zbiór książek odpowiednio (celowo) dobrany, uporządkowany i przygotowany do użytku. Nazwa biblioteka pochodzi od greckiego wyrazu *bibliotheke*, który oznacza skład książek (*biblin thake*). Poniższy słownik jest próbą przybliżenia czytelnikowi historii powstawania bibliotek w kraju i za granicą. Powstał w wyniku moich zainteresowań w tym przedmiocie. Myślę, że stanowi zachętę dla tych, którym sprawy książki, czytelnictwa nie są obce do dalszych indywidualnych poszukiwań informacji na ten temat.

American Library Association

Związek Bibliotekarzy Amerykańskich założony w roku 1876. Ogłoszono wówczas w Stanach Zjednoczonych sprawozdanie urzędowe o stanie bibliotek na terenie całego kraju tzw. *Specjal Raport*. Znaczenie tego raportu miało dwojaki wymiar: (1) rząd amerykański wykazał zainteresowanie bibliotekami, (2) przedstawiona została sytuacja bibliotek na terenie całych Stanów Zjednoczonych w ogóle.

amerykańskie biblioteki narodowe

Powstały w Ameryce Południowej w początkach XIX wieku w: *Argentynie* (Buenos Aires, 1810 rok), *Brazylii* (Rio de Janeiro, 1810 rok), *Chile* (placówka nosiła nazwę "Santiago de Chile").

amerykańskie biblioteki stowarzyszeniowe

Określane były w Stanach Zjednoczonych jako *Subscription Libraries*, ich powstanie datuje się na okres poprzedzający wybuch wojny domowej w 1731 roku. Pierwszą biblioteką tego typu była placówka założona przez Stowarzyszenie The Junto (*The Library Company of Philadelphia*). książki wypożyczano tylko członkom Stowarzyszenia, biblioteka utrzymywana była z podatków publicznych.

Army Medical Library

Założona została w 1865 roku w Waszyngtonie. Należy do największych medycznych bibliotek świata. Wg. danych z lat czterdziestych ubiegłego wieku na stanie biblioteki znajdowało się blisko milion tomów.

Association of Special Libraries and Information Bureaux

Organizacja angielska zrzeszająca biblioteki istniejące przy zakładach przemysłowych, gdzie gromadzono fachową literaturę dotyczącą różnych gałęzi przemysłu. Powstała w 1924 roku.

B

Bezpłatna Biblioteka i Czytelnia

Funkcjonowała w Zamościu w 1906 roku, założona została z inicjatywy Polskiej Macierzy Szkolnej. Księgozbiór liczył 1500 egzemplarzy. Gros stałych czytelników stanowiła młodzież z rodzin robotniczych i rzemieślniczych, a także uczniowie zamojskich progimnazjów. Placówka cieszyła się ogromną popularnością zarówno wśród polskiej jak i żydowskiej społeczności Zamościa.

Biblioteca de Catalunya

Powstała przy założonym w 1907 roku w Barcelonie Institut d' Estudis Catalans. Otwarcie miało miejsce w 1914 roku.

Biblioteca Nazionale Centrale (Florencja)

Powstała w 1861 roku z połączenia dwu bibliotek, tzw. "Magliabechainy" (utworzonej w 1714 roku na mocy zapisu testamentowego uczonego i bibliotekarza Antonio Magliabecchi) i "Palatiny". Placówka gromadzi literaturę w języku włoskim albo dotyczącą Włoch, otrzymuje także egzemplarz obowiązkowy.

Biblioteczka Uniwersytetów Ludowych i Młodzieży Szkolnej

Cykl Spółki Wydawniczej Gebethnera i Wolfa. Obok autora, tytułu i kolejnego wydania podawano cenę publikacji, czy dodatkowe informacje mające zachęcić do lektury – np.: *"nowela odznaczona I nagrodą na konkursie "Czasu", czy "wydał i szkicem o przyjaźni w życiu Krasieńskiego poprzedził Ignacy Chrzanowski"* (rzecz dotyczący "Listów Z. Krasieńskiego do A. Potockiego"). **Biblioteczka**

realizowana była przez wspomniane wydawnictwo w okresie międzywojennym.

Biblioteczka Związku Patriotów Polskich w ZSRR

Wydawnictwo Związku Patriotów Polskich w Związku Radzieckim. W okresie maj 1942 - 30 styczeń 1946 ukazało się w tej serii wydawniczej 25 tomików (m. in. *Wybór pism* Elizy Orzeszkowej, *Wybór poezji* Marii Konopnickiej, *Nowele* Bolesława Prusa, *Wybór pism* Adama Mickiewicza, *Pisma wybrane* Stefana Żeromskiego, *Wiersze* Juliana Tuwima, *Tęcza* Wandy Wasilewskiej, *Wojna i wiosna* Jerzego Putramenta, *Serce granitu* Adama Ważyka, *Zbiór poezji polskiej*, a także *Wiersze* Lucjana Szenwalda) o łącznym nakładzie 300. 000 egzemplarzy, które rozdysponowane zostały do 640 bibliotek istniejących na terenie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

biblioteka

Zbiór książek odpowiednio (celowo) dobrany, uporządkowany i przygotowany do użytku. Nazwa biblioteka pochodzi od greckiego wyrazu *bibliothēke*, który oznacza skład książek (*biblin thake*).

Biblioteka Akademii Krakowskiej

Jedna z najstarszych polskich bibliotek, założona została w 1364 roku. Po odnowieniu uczelni w 1400 roku przez Władysława Jagiełłę zbiory zaczęły się sukcesywnie powiększać. Powstawały odrębne księgozbiory przy poszczególnych Kolegiach, na które składały się przede wszystkim podręcznik szkolne, prawnicze, filozoficzne, a także rękopisy dzieł humanistów i klasyków przywiezione do Polski przez uczestników soboru bazylejskiego (miał miejsce w latach 1431 - 1449).

Biblioteka Akademii Nauk w Petersburgu

Najstarsza biblioteka naukowa w Rosji założona w 1714 roku przez Piotra Wielkiego. Dla publiczności udostępniona została w 1828 roku. Z chwilą powstania Związku Radzieckiego przemianowana na Bibliotekę Akademii Nauk ZSRR. Wg . danych na dzień 1 stycznia 1987 roku w Bibliotece znajdowało się 17, 2 mln. wolumenów.

Biblioteka Akademii Zamojskiej

Powstała w roku 1596 staraniem Jana hetmana Zamoyskiego, który ofiarowując uczelni swoje bogate o dużej wartości naukowej zbiory zapoczątkował rozwój tej placówki. Kolejne dary przekazywali zamojscy profesorowie, swoje prywatne zbiory mocą zapisu testamentowego przekazał także Tomasz Zamoyski, który zapoczątkował budowę gmachu biblioteki – otwarcie miało miejsce w 1668 roku. Po raz pierwszy zbiory Biblioteki Akademii Zamojskiej zostały skatalogowane w latach 1674 – 1675 przez prof. wymowy – Andrzeja Krobskiego; prof. Krobski skatalogował księgozbiór według wydziałów akademii jako: *teologiczne, prawne, medyczne, filozoficzne, historyczne, retoryczne, matematyczne, poetycko – gramatyczne, oraz libri exotici (książki o oryginalnej, mało znanej tematyce)*. W roku 1785 Stanisław hr. Zamoyski przeniósł zbiory do Warszawy – dały one początek Bibliotece Ordynacji Zamojskiej.

Biblioteka Aleksandryjska

Zaliczana jest do największych bibliotek starożytności, powstała w IV w. p. n. e staraniem Ptolemeusza I Sotera (króla Egiptu z dynastii Lagidów), rozbudowana przez jego syna Ptolemeusza Filadelfia. W bibliotece zgromadzono niemal całe piśmiennictwo greckie, liczbę zgromadzonych zwojów ocenia się od 100. 000 - 700.000. Placówka kierowali kolejno:

imię i nazwisko	dodatkowe informacje
Zenodot z Efezu (ok. 325 - ok. 260 p. n. e)	słynny gramatyk grecki
Eratostenes z Kyrene (ok. 275 - 195. p.	geograf, filolog, poeta i filozof grecki. Był trzecim z

n.e)	kolei kierownikiem biblioteki
Apollonios Eidograf (295 - 215 p. n. e)	autor szeregu prac z dziedziny gramatyki, jest także autorem eposu <i>Wyprowa Argonautów</i>
Arystofanes z Bizancjum (257 - 180 p. n. e)	wybitny filolog, opracowywał dzieła tragiczków, liryków i komediopisarzy
Arystarch z Samotraki (215 - 145 p. n. e)	słynny filolog, zajmował się krytycznymi opracowaniami tekstów poetów greckich, głównie Homera

Biblioteka Aleksandryjska składała się z dwu części: większej, która zlokalizowana była w dzielnicy Aleksandrii zwanej Bruchejon oraz mniejszej znajdującej się przy świątyni Serapisa. funkcjonowała do końca IV w. p. n. e, a może jak podają niektóre źródła w pewnej części do podboju Egiptu przez Arabów (poł. VII w.).

Biblioteka Assurbanipala

Królewska Biblioteka Assurbanipala asyryjskiego władcy, to zbiór tysięcy glinianych tabliczek i fragmentów zawierających teksty o różnorodnej tematyce: kroniki, mitologiczne i religijne teksty, umowy, dotacje i dekrety królewskich listy i różnych dokumentów administracyjnych. Niektóre z tekstów zawierają wróżby, hymny do różnych bogów, inne odnoszą się do medycyny, astronomii, i literatury. Wśród nich najbardziej znanym jest *Epos o Gilgameszu*. Odkrywcą biblioteki jest Henry Austin Layard, który dzieła tego dokonał w pod koniec 1849 roku. Większość z odkopanych tabliczek znajduje się w British Museum oraz Irackim Departamencie Starożytności.

Biblioteka biskupa Piotra Wolskiego

Znajdowała się w zamku pułtuskim. Biskup Piotrowski posiadał bogaty zbiór ibericów, w posiadanie których wszedł podczas wyjazdów do Włoch celem odzyskania "sum neapolitańskich".¹ Po jego śmierci zbiory w ilości 1000 tomów zostały przekazane do Kolegium Większego w Krakowie (literatura świecka) i do Płocka (literatura liturgiczno - teologiczna).

Biblioteka Braci Polskich

Zorganizowana została w Bazylei (Szwajcaria), dzięki zapobiegliwości arian zwanych popularnie Braciami Polskimi. Bibliotekę tę z zamiarem sprowadzenia do Polski zakupili Jan Łaski i Frycz Modrzewski, znani działacze polityczno - społeczni. Początkowo zbiory ulokowano w Anglii, następnie załadowano na statek, który zatonął podczas sztormu.

Biblioteka British Museum

Założona w 1753 roku w Londynie. Do roku 1973 pełniła funkcję narodowej biblioteki angielskiej. Ze zbiorów korzystał m. in. Karol Marks w latach 50 - 60 XIX wieku, a latach 1902 - 1903, 1907 - 1908 Włodzimierz Ilicz Lenin.

"Biblioteka do Czytania"

Miesięcznik, ukazywał się w latach 1834 - 1865 w Petersburgu. Jedno z pierwszych, popularnych wydawnictw propagujących czytelnictwo. Obowiązki redaktora naczelnego do roku 1856 pełnił O. I. Sienkowski.

Biblioteka dla Niewidomych

¹ Spadek po królowej Bonie Sforzy, na który składały się królestwo Bari i Rosano oraz 430.000 dukatów. Wskutek sfałszowania testamentu przez doradcę Bony - W. Pappacodę sumy neapolitańskie otrzymał król hiszpański Filip II. Dwór polski bezskutecznie starał się o ich odzyskanie. Wg. *Słownik historii Polski pod red. prof. dr Tadeusza Łepkowskiego. Warszawa 1969, s. 402*

Założona została w Moskwie w 1954 roku, wg. danych na dzień 1 stycznia 1987 roku w zbiorach biblioteki znajdowało się 215. 000 tomów książek w języku rosyjskim i językach narodowych (krajów byłego Związku Radzieckiego) zapisanych alfabetem Braille'a, a także ok. 188. 000 fonogramów.

Biblioteka dr Klukowskiego

Dr Zygmunt Klukowski, ordynator szpitala w Szczebrzeszynie posiadał największą w Polsce prywatną kolekcję pamiętników – jej inwentarz obejmował 4000 pozycji; na bieżąco kompletował: "Wiadomości Literackie" (roczniki 1924 – 1939), "Cyrulika Warszawskiego" , " Naukę Polską", "Ziemię", "Rocznik Krakowski", czasopisma z różnych okresów - "Dziennik Wileński", "Kłosa". W depozyt do biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego zostało oddanych około 2000 pamiętników. Do cymeliów w zbiorach Doktora należały: pamiętnik Oskara Awejde o polskim powstaniu 1863 roku, wydany w czterech tomach w Warszawie 1866 roku, z wydań historycznych "Polska Encyklopedia Szlachecka", druki bibliofilskie, w tym około 100 egzemplarzy wydanych nakładem Akademii Zamojskiej. Zygmunt Klukowski z zasady swoich książek nie pożyczał do domu, ale na miejscu w jego mieszkaniu można było z nich korzystać, co wykorzystywali uczniowie miejscowego Seminarium; dr Klukowski pracował Seminarium Nauczycielskim Męskim.

Biblioteka im. Jakóba Abramowicza

Funkcjonowała (w połączeniu z czytelnią) w okresie międzywojennym; była własnością gminy żydowskiej w Szczebrzeszynie. Z księgozbioru korzystało (stan na rok 1926) około 200 osób; w roku 1929 na uposażeniu biblioteki znajdowało się 500 tomów autorów polskich i żydowskich łącznie.

Biblioteka Instytutu Marksizmu - Leninizmu

Założona w Moskwie przy Instytucie Marksizmu - Leninizmu w 1931 roku. W zbiorach znajdują się dzieła Marksa, Lenina, Engelsa, kolekcja literatury wydawanej przez Komunę Paryską i I Międzynarodówkę.

Biblioteka Jeszywas Chachmej Lublin (Wyższej Uczelni Talmudycznej)

Funkcjonowała od roku 1938. Jej organizatorem i przełożonym był twórca uczelni - rabin Majer Szapiro. W dniu otwarcia biblioteki na jej uposażeniu znajdowało się 13. 000 dzieł (w tej liczbie "białe kruki" oraz stare bezcenne rękopisy i unikalne stare druki). W roku 1939 w bibliotece było ponad 70. 000 dzieł. Po Lublina przez Niemców zbiory biblioteki zostały zawłaszczone do utworzonej w 1940 roku → **Deutsche Staatsbibliothek**, przy ich opracowywaniu zatrudniano lubelskiego rabina który wraz z innymi Żydami został (po opracowaniu) zamordowany na Majdanku.

Biblioteka Judaistyczna

Otwarta została w 1880 roku w Warszawie przy synagodze na Tłomackiem. Pomysłodawcą utworzenia placówki był Izaak Cylkow (1841 – 1908), kaznodzieja, tłumacz ksiąg Starego Testamentu na język polski, co pozwoliło zasymilowanym warszawskim Żydom, którzy nie znali bądź zapomnieli alfabet hebrajski na zapoznanie się z treścią Pięcioksięgu Mojżesza.

Biblioteka Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego

Działalność biblioteki datuje się od 9 września 1918 roku, wraz z otwarciem uczelni uruchomiono bibliotekę. Podstawą jej zorganizowania był zgromadzony dzięki ofiarności Karola Jaroszyńskiego i innych członków Polonii Piotrogradzkiej księgozbiór, który przekazano za pośrednictwem ks. prof. Konstantego Chylińskiego Komitetowi Organizacyjnemu przyszłego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego zorganizowanemu w Piotrogradzie. W roku 1939 księgozbiór biblioteki KUL liczył 80. 596 woluminów. Z uwagi na zapotrzebowanie placówki na jako uniwersyteckiej

gromadzono piśmiennictwo z zakresu: teologii, prawa kanonicznego, filozofii, psychologii, filologii, historii, muzykologii, sztuki, nauk społeczno - ekonomicznych i. t. p. Pod koniec lat trzydziestych ubiegłego stulecia Biblioteka KUL uzyskała prawo otrzymywania nieodpłatnie egzemplarza obowiązkowego druków wychodzących w Polsce → **egzemplarz obowiązkowy**. Od roku 1922 biblioteka współpracuje z bibliotekami zagranicznymi, głównie w przedmiocie wymiany książek:

rok	nazwa kraju
1922	Francja, Anglia, Stany Zjednoczone, Włochy
1924	kraje skandynawskie
po roku 1924	Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich, Czechosłowacja, Niemcy

Podczas okupacji utworzono w Lublinie → **Deutsche Staatsbibliothek**; ze zbiorów Biblioteki KUL utworzono oddział *Abteilung Deutsche Staatsbibliothek* (dział Biblioteki Miejskiej z przeznaczeniem dla wojskowych, którzy stanowili większość z liczby 10. 000 Niemców zamieszkujących w czasie okupacji w Lublinie). W zbiorach Biblioteki KUL znajdowała się znaczna ilość zgromadzonych jeszcze w okresie międzywojennym starych druków. Niemcy albo nie zdążyli, albo nie zdołali do nich dotrzeć, dzięki czemu zostały zachowane w stanie nie naruszonym. Po wyzwoleniu Biblioteka wznowiła swoją działalność 1 września 1944 roku.

W placówce gromadzone są zbiory z takich dziedzin jak: teologia, prawo kanoniczne, filozofia, prawo kanoniczne, historia sztuki, muzykologia, filologia, wiedza o kulturze, bibliologia, i bibliografia. Wg. danych z roku 1975 księgozbiór Biblioteki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego wynosił 668. 000 woluminów znajdujących się w Bibliotece Głównej i 200. 000 woluminów w bibliotekach Zakładów Naukowych. na bieżąco (stan z roku 1986) biblioteka otrzymuje 1237 tytułów czasopism krajowych i 1669 zagranicznych.

biblioteka klasztorna w Mogile pod Krakowem

Jedna z cenniejszych bibliotek klasztornych w Polsce. Powstała staraniem opata Erazma, który w 1538 roku wybudował salę biblioteczną. Księgozbiór składał się z darów różnych osób.

Biblioteka Kleryków Lubelskich

Jedna z najstarszych lubelskich bibliotek, początkami sięga XVII wieku - utworzona została w 1629 roku przy Kolegium św. Michała staraniem sprowadzonych do Lublina Jezuitów. W połowie XIX wieku przemianowana na Bibliotekę Seminarium Diecezjalnego a następnie Bibliotekę Seminarium Duchownego w Lublinie. Na uposażeniu tej placówki znalazły się zbiory pochodzące (po roku 1864 na skutek kasacji klasztorów) z następujących miejscowości:

miejsowość	nazwa byłych właścicieli księgozbioru
Janów Ordynacki	Dominikanie
Włodawa Leśna	Paulini
Skurzec Goźlin	Marianie
Lublin Lubartów	Kapucyni
Biała Radziwiłłowa Węgrów	Reformatorzy
Lublin	Bernardyni

Łuków Radecznicza ² Józefów n. Wisłą Krzesin	
Lublin Orchówek	Augustianie
Kraśnik	Kanonicy Regularni Laterańscy
Łuków Opole	Pijarzy
Biała Podlaska	Seminarium Podlaskie
Janów	Seminarium Dominikańskie
Węgrów	Seminarium Komunistów
Kock	kościół parafialny

Pośród tych zbiorów znalazło się wiele bezcennych rękopisów. Ich katalog w opracowaniu Henryka Damiana Wojtyska CP publikowany był na łamach *Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych* (t. 28, 29 i następne) wydawanych nakładem Ośrodka Archiwów, Bibliotek i Muzeów Kościelnych przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim w Lublinie.

Biblioteka Kolegium Teologicznego Ojców Jezuitów "Bobolanum"

Funkcjonowała w Lublinie od lipca 1926 roku (wcześniej mieściła się przy Kolegium w Krakowie). Zbiory biblioteki w 1939 roku liczyły 70. 000 woluminów.

Biblioteka Kongresowa

Narodowa Biblioteka Stanów Zjednoczonych w Waszyngtonie, założona w 1800 roku. W zbiorach znajdują się: unikalne angielskie wydawnictwa, kolekcje inkubałów, książki japońskie. Placówka jest centrum informacji prawniczej Stanów Zjednoczonych.

Biblioteka Królewska Zygmunta I

Król Zygmunt I Stary swoją bibliotekę założył na zamku tzw. "dolnym" w Wilnie. Księgozbiór liczył zaledwie 71 pozycji, powiększył go i to znacznie syn króla Zygmunt August po objęciu rządów (w 1529 roku w Księstwie Litewskim, w 1548 roku w Rzeczypospolitej Polskiej). Rozwój biblioteki rozpoczął się po roku 1545. Król wyznaczył kilku zaufanych ludzi, którzy sukcesywnie (głównie droga zakupów) poszerzali księgozbiór, byli to: *Jan Koźminczyk*, *Lismanin*, panowie *Trzeciacy*. Książki oprawiano zdobiąc je złożonym superekslibrisem, a także tłoczonym na tylnej okładce napisem: *Monumentum Sigismundi Augusti regis Poloniae* oraz datą kiedy książka została oprawiona. Wśród zgromadzonych znajdowały się dzieła naukowe ze wszystkich znanych wówczas dziedzin wiedzy oraz wydawnictwa prawnicze. Jak podaje Zdzisław Spieralski, część bogatego księgozbioru Zygmunta Augusta "padła łupem Jana Zamoyskiego, nie znajdujemy bowiem innego wytłumaczenia dla faktu, że najwięcej pozycji z tego zbioru posiadała → **Biblioteka Ordynacji**

² Zachował się jeden egzemplarz z owych zbiorów - jest to rękopis założony w roku 1744 (w ilości 102 kart o wymiarach 20 x 35 cm) kontynuowany różnymi rękami w jęz. łacińskim i polskim. Oryginał zatytułowany *A notatio rerum memorabilium in Conventu divi Antonii Padauani Radecznicensi almae Roxolanae Provinciae Ordonis S.P. Francisci R [egularis] O [bservantiae] suc[essu] temp [orum] contingentium ab anno 1744 id 19 Januarii inchoata (Uwagi godne wspomnienia na Sądzie Bożym dotyczące dobrotliwego Antoniego Padewskiego Radecznickiego, który od 19 stycznia 1744 roku wstąpił do zgromadzenia reguły zakonnej św. Franciszka w prowincji ruskiej;przekład z jęz. łacińskiego Anna Kukuryka). Egzemplarz przechowywany jest w zbiorach Biblioteki Narodowej w Warszawie, fotokopia w Archiwum Prowincji Bernardynów w Krakowie*

Zamoyskiej.³ W roku 1559 staraniem Łukasza Górnickiego⁴ królewski księgozbiór przewieziony został do Tykocina. Na mocy zapisu testamentowego księgozbiór przekazany został Kolegium Jezuitów w Wilnie (oprócz ksiąg liturgicznych, które zostały ofiarowane do kościoła św. Anny w Wilnie). Po raz ostatni zbiory królewskie w Wilnie widział Joachim Lelewel. Wg. danych z 1949 roku 400 tomów z tej biblioteki było rozproszonych po Polsce i za granicą (Szwecja).⁵

Biblioteka Ligii Narodów

Założona w 1923 roku w Genewie. W latach czterdziestych ubiegłego wieku na stanie biblioteki znajdowało się ok. 200.000 tomów.

Biblioteka Literatury Międzynarodowej

Założona w Moskwie w 1922 roku. Wg. danych z 1987 roku w zbiorach znajdowała się literatura w 135 językach świata z 99 krajów.

Biblioteka Miejska w Odessie

Najstarsza z publicznych bibliotek na terenie byłego Związku Radzieckiego. Powstała w roku 1839, w roku 1914 na stanie biblioteki było już 180. 000 tomów, po Rewolucji Październikowej placówka została przekształcona na Państwową Bibliotekę Naukową z ponad 1,5 mln. tomów.

Biblioteka Miejska w Szczepieszynie

Historia Biblioteki Miejskiej w Szczepieszynie początkami sięga roku 1906, wtedy nowo powstały oddział Macierzy Szkolnej jako jedno z najpilniejszych zadań przyjął założenie biblioteki. Nieco więcej informacji na temat tej placówki pochodzi z roku 1938 – staraniem Koła Miłośników Książki, któremu przewodniczył dr Zygmunt Klukowski otwarto Bibliotekę Miejską. Okolicznościowe przemówienie na temat "Człowiek i książka" wygłosił dr Klukowski. Biblioteka funkcjonowała do roku 1940, przed jej zamknięciem zdołano część zbiorów rozproszyć u czytelników celem uratowania przed zniszczeniem przez Niemców. Działalność placówki reaktywowano w 1948 roku – pracami organizacyjnymi zajęła się żona doktora – Wanda z Szymańskich Klukowska. Podstawę księgozbioru stanowiły książki z jej prywatnych zbiorów, oraz ze zbiorów męża.

Komitet Organizacyjny Biblioteki, który powołano w osobach: K. Kaucha, Z. Klukowski – przewodniczący biblioteki i S. Kilariski wystosował w dniu 1 października apel do mieszkańców miasta z prośbą zwrot przechowywanych książek, oraz wsparcie finansowe; pełny tekst apelu znajduje się w Księdze Pamiątkowej przechowywanej w zbiorach obecnej biblioteki. Na lokal biblioteczny przeznaczono pomieszczenie będące własnością obywatela Budzyńskiego.

W odpowiedzi na apel zaczęły napływać pierwsze książki i pieniądze – lista darczyńców jest długa; warto jednak poznać nazwiska osób, które w trudnym powojennym okresie wykazały się obywatelskim poczuciem obowiązku – w nawiasie podano ilość książek lub kwotę przekazaną przez poszczególne osoby: dr Z. Klukowski (15 książek), rodzina Szczęgłowskich (13), Anna Mystowska (6), Drożdżykowie (8 książek, w tym 5 dla dzieci), Spółdzielnia Wydawnicza "Książka" z Warszawy (6, w tym Manifest Komunistyczny Marksa).

Pieniądze ofiarowali: Kilariski (500 złotych), rodzina Adamusów z Klemensowa (500), Władysław Budzyńska (100), Aniela Dziwota (100), Anna Piróg (100), M. Kołtająówna (100),

³ Z. Spieralski. *Jan Zamoyski, Warszawa 1989, s. 50*

⁴ Dworzanin króla Zygmunta Augusta, autor "Dworzanina Polskiego", dzieła będącego adaptacją włoskiego traktatu *II Cortegiano* B. Castiglione (1528). Ukazał w *"ideal renesansowego dworzanina, który powinien łączyć pochodzenie i wytworność zewnętrzną z zaletami ducha, wysoką kulturą intelektualną, męstwem w czasie wojny, rozważą i umiarem w czasie pokoju..."*. Utwór dedykowany jest Zygmuntowi Augustowi. Kolejne wydania miały miejsce w: 1954 roku ze wstępem R. Pollaka, wg. *Literatura Polska. Przewodnik Encyklopedyczny Tom I (A - M) pod. red. Rafała Łąkowskiego. Warszawa 1984, s. 218.* "Dworzanin Polski" ukazał się także nakładem Instytutu Wydawniczego "Biblioteka Polska" (Bydgoszcz, brak roku wydania) w opracowaniu dr Stanisława Lempickiego na podst. wydania z 1566 roku.

⁵ J. Grycz. *Historia bibliotek w zarysie, Warszawa 1949, s. 67*

Aniela Basajewska (200), Zajdlkowa (100), Wincenty Szyduczyński (50), Maćkiewicz (50), B. Jasina (100), Władysława Guzowska (100), Guzowski (100), Smarkalowa (50), (część nazwisk z powodu trudności odczytania nieczytelnych podpisów nie została w tym przekazie uwzględniona), Związek Kupców Polskich - oddział Szczebrzeszyn ofiarował na mocy uchwały z dnia 11 lutego 1949 roku 3000 złotych; na mocy uchwały z dnia 13 lipca 1949 roku również 3000 złotych.

O działalności szczebrzeszyńskiej biblioteki pisała ówczesna prasa: pod data 27 stycznia 1949 roku "Życie Lubelskie" (nr 26) zanotowało – "nastąpiło wreszcie dnia 16 bm. uroczyste otwarcie oczekiwanej od dawna biblioteki, pod datą 5 lutego 1949 roku (nr 35) – Mieszkańcy Szczebrzeszyna wierzą, że miarodajne czynniki pamiętając o ich potrzebach kulturalnych (Szczebrzeszyn nie ma nawet kina) przyjdą bibliotece z pomocą w powiększeniu skromnego na razie księgozbioru; pod datą 15 kwietnia 1949 (nr 104) "Życie Lubelskie" pisało: Niedawno uruchomiona Miejska Biblioteka Publiczna liczy już obecnie blisko 200 czytelników. Bolączką nowo otwartej placówki jest zbyt mała ilość książek, posiada ona bowiem zaledwie 700 tomów".

Długoletnim kierownikiem biblioteki była Maria Wójcik; w roku 1971 w "Bibliotecznej Służbie Informacyjnej nr 1" ukazał się artykuł jej autorstwa informujący o działalności placówki. Gdy odeszła w 1997 roku na zasłużoną emeryturę obowiązki kierownika biblioteki przejęła Maria Krępa - funkcję tę sprawuje do dziś. W roku 1965 po odrestaurowaniu bóżnicy, która zaadaptowano na Dom Kultury biblioteka została z prywatnego domu przeniesiona do nowego lokalu; obecnie mieści się w budynku Urzędu Miejskiego - dawnej Oberży.

Biblioteka Międzynarodowego Instytutu Rolniczego w Rzymie

Założona w 1905 roku, posiada największy księgozbiór z zakresu nauk rolniczych, w latach czterdziestych ubiegłego wieku na stanie znajdowało się ok. 300. 000 tomów i ponad 3000 czasopism fachowych.

Biblioteka Międzynarodowego Urzędu Pracy

Powstała w Genewie w latach dwudziestych ubiegłego stulecia. W roku 1848 na stanie znajdowało się 370. 000 tomów książek i 3. 500 czasopism.

Biblioteka Muzeum Rumiancewa

Powstała w 1828 roku w Petersburgu. W roku 1861 placówkę (wraz z Muzeum) przeniesiono do Moskwy, po czym zbiory włączono do Biblioteki im. Lenina.

Biblioteka Nadworna (Hofbibliothek)

Założona w Wiedniu w 1526 roku przez cesarza Ferdynanda I. Postrzegana jest jako jedna z pierwszych bibliotek publicznych na terenie Europy.

Biblioteka Nadworna w Monachium

Jej zbiory stanowiły książki z około 150 bibliotek klasztornych, dzięki czemu stała się jedną z najbogatszych na świecie bibliotek posiadających ogromne zbiory inkubałów i rękopisów, w tym średniowiecznych zapisanych łacina.

Biblioteka Narodowa (polska)

Założona w 1928 roku w Warszawie. Z uwagi na swój charakter gromadzi: książki, periodyki, publikacje elektroniczne i audiowizualne wydawane na terenie Polski oraz polonika zagraniczne. Jest najważniejszą krajową biblioteką naukową o profilu humanistycznym, głównym archiwum piśmiennictwa narodowego i krajowym ośrodkiem informacji bibliograficznej o książce, placówką naukową, a także ważnym ośrodkiem metodycznym dla innych bibliotek w Polsce. Posiada prawo do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego. Historia placówki sięga XVIII wieku, w formie w jakiej istnieje obecnie powołana została na mocy rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 24 lutego 1928, dla publiczności została udostępniona w roku 1930.

Pierwszym dyrektorem był Stefan Demby (od 1934). W 1940 r. Niemcy w miejscu Biblioteki

Narodowej stworzyli Bibliotekę Miejską w Warszawie i podzielili na :

- oddział książki dla Niemców, który został zlokalizowany w gmachu Uniwersytetu Warszawskiego
- oddział zamknięty, tutaj przechowywano książki, z których nie można było korzystać
- wszystkie zbiory specjalne z różnych instytucji warszawskich, przechowywano je w Pałacu Krasieńskich
- w 1944 r. zbiory specjalne zostały podpalone jako represje po powstaniu warszawskim. Większość z nich uległa zniszczeniu

Status biblioteki narodowej, jako jedyna w kraju prócz biblioteki warszawskiej, posiada również Biblioteka Jagiellońska w Krakowie.

Biblioteka Narodowa w Paryżu

Powstała w 1840 roku początkowo jako Biblioteka Królewska, w 1795 roku uzyskała status Narodowej. W 1906 roku ze zbiorów Biblioteki korzystał Włodzimierz Lenin.

Biblioteka Naukowa im. A. M. Gorkiego

Założona została w 1756 roku w Moskwie.

Biblioteka Naukowa

Założona została w 1756 roku w Moskwie. Księgozbiór stanowią zbiory główne oraz rozproszone w poszczególnych Zakładach Naukowych. Placówka jest metodycznym centrum bibliotek i uczelni.

Biblioteka Naukowo - Techniczna (Publiczna)

Założona w Moskwie w 1958 roku. Stanowi metodyczne centrum sieci technicznych bibliotek kraju, prowadzi wymianę książek z 47 krajami świata.

Biblioteka Państwowa im. Wróblewskich

Utworzona została w 1926 roku w Wilnie przez Tadeusza Wróblewskiego. Jej księgozbiór był nieco mniejszy od Biblioteki Narodowej w Warszawie, niemniej cenny.

Biblioteka Państwowego Domu Młodzieży w Szczepieszynie

O jej istnieniu świadczą pojedyncze już dziś egzemplarze książek zachowane w zbiorach biblioteki przy Liceum Ogólnokształcącym, które oznakowane są okrągłą pieczęcią o treści: *"Państwowy Dom Młodzieży w Szczepieszynie"*, w centralnej części pieczęćki widnieje orzeł.

Biblioteka partii "Poalej - Syjon"

Funkcjonowała w początkach XX wieku (od 1906 roku) w Przemyślu. Ze zbiorów korzystali głównie robotnicy i młodzież.

Biblioteka Patentowo - Techniczna

Istnieje w Moskwie od 1896 roku. Gromadzone są w niej publikacje o charakterze technicznym oraz wszelkie patenty i pomysły techniczne.

Biblioteka Pedagogiczna Akademii Nauk Pedagogicznych ZSRR im. K. D. Uszyńskiego

Założona została w 1925 roku w Moskwie.

Biblioteka Politechniczna (Centralna)

Założona została w 1864 roku w Moskwie. Posiada bogatą kolekcję rosyjskich, radzieckich i międzynarodowych dzienników.

Biblioteka Publiczna im. M. E. Sałtykowa - Szczedriny w Petersburgu

Założona w 1795 roku, udostępniona publiczności w roku 1814. Od roku 1811 placówka otrzymuje →**egzemplarz obowiązkowy** wydawnictw krajowych. Posiada unikalne wydania książek z XIX wieku. W latach 1983 - 1895 czytelnikiem biblioteki był W. I. Lenin.

Biblioteka Rolnicza

Założona została w 1930 roku w Moskwie, filia placówki zlokalizowana jest w Petersburgu. Posiada unikalne wydania z początków XVI wieku, prowadzi wymianę książek z 78 krajami świata.

Biblioteka Seminarium Duchownego w Lublinie → Biblioteka Kleryków Lubelskich

Biblioteka Stołeczna (Chiny)

Założona została 24 kwietnia 1909 roku przez rząd cesarski dynastii Qing. Formalne otwarcie nastąpiło w roku 1912 po zwycięstwie rewolucji, która obaliła dynastię Qing. W roku 1928 nazwę placówki zmieniono na *Pekińską Bibliotekę Narodową*. Obecnie placówka nosi nazwę Biblioteka Narodowa, a także posiada największy zbiór literatury w języku chińskim, m. in. oryginalne kopie *Siku Quanshu (Zbiór Prac Chińskich Klasyków)*, ogromne encyklopedyczne wydanie zainicjowane przez cesarza dynastii Qing Qianlonga, który pełnił władzę w latach 1735 - 1796)⁶

"Biblioteka Studentów Kazańskich"

Rewolucyjna organizacja studentów Uniwersytetu Moskiewskiego w latach 1859 - 1863. Założycielami byli absolwenci Uniwersytetu Kazańskiego. Legalna biblioteka stanowiła przykrywkę dla działalności tajnego politycznego kółka liczącego ok. 50 członków. Przewodniczącym był J. M. Nosołow i inni.

Biblioteka Szkoły Ariańskiej w Lewartowie (Lubartowie)

Założona została dzięki wsparciu fundatora szkoły zorganizowanej w 1585 roku Mikołaja Firleja (absolwenta gimnazjum elbląskiego, wychowanka humanisty i mennonity⁷ holenderskiego Wilhelma Gnafusa) w połowie XVI wieku przez kalwinów. Księgozbiór, z uwagi na profil nauczania dobierany był zapewne pod kątem zainteresowań wykładowców i uczniów.

Biblioteka Teatralna im. K. Marksa

Zlokalizowana jest w Aszchabadzie, założona w 1895 roku. Posiada unikalną kolekcję poezji turkmeńskiej z przełomu XVIII - XIX wieku.

Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu → Kaiser Wilhelm Bibliothek

biblioteki amerykańskich milionerów

Zakładane były w początkach XVIII wieku przez amerykańskich milionerów, m. in. Astona, Coopera, Lenoxa, Peabody'ego. Posiadały status publicznych, ale utrzymywane były przez fundatorów.

biblioteki carskiej Rosji

Biblioteka i Gabinet Sztuki założone w 1714 roku przez Piotra Wielkiego.

Biblioteka Akademii Nauk w Petersburgu, najstarsza naukowa biblioteka, dla publiczności została otwarta w 1828 roku.

Biblioteka Uniwersytecka w Moskwie, powstała w 1756 roku na wzór bibliotek organizowanych na

⁶ Strona internetowa: http://polish.cri.cn/189/2008/11/11/181s83479_1.htm

⁷ Członek protestanckiego ugrupowania anabaptystów powstałego w XVI wieku we Fryzji, odrzucającego chrzest dzieci, przysięgę, służbę wojskową i urzędniczą, wg. W. Kopalinski. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. Warszawa 1988, s. 328.

Zachodzie.

Cesarska Biblioteka Publiczna w Petersburgu, powstała z inicjatywy hr. Strogonowa i grupy zaprzyjaźnionych z nim osób. Podstawą biblioteki były zbiory z Biblioteki Załuskich wywiezione z rozkazu Katarzyny II z Warszawy do Petersburga w 1795 roku. Otwarcie placówki miało miejsce w 1814 roku.

Biblioteka Pałacowa w Ermitażu. Powstała staraniem Katarzyny II w 1764 roku (w roku 1794 w Bibliotece znajdowało się 40.000 tomów), w początkowym okresie istnienia Katarzyna gromadziła tutaj swoje zbiory prywatne. W roku 1852 zbiory Ermitażu zostały udostępnione publiczności. Nazwa pochodzi od fr. słowa "ermitage" ("miejsce").

biblioteki emigracyjne (prywatne)

Organizowane były przez polskie środowiska emigracyjne m. in. na terenie *Rosji* w Batumi, w Kutaisi - tutaj prywatną bibliotekę prowadziła rodzina Romanowskich, Strumph - Wojtkiewiczów, *Francji*, *Stanach Zjednoczonych*.

biblioteki kapitulne

Biblioteki kapitulne jak sama nazwa wskazuje zakładane były przez wyższych duchownych (kapitułę) pełniących posługę duszpasterską przy określonym kościele lub klasztorze. Najstarsze biblioteki kapitulne powstały w:

miejsowość	data powstania	źródło informacji/zasady funkcjonowania placówki	darczyńca/osoby kierujące placówką
Gniezno	XII wiek	notatka zamieszczona na jednym z pergaminów będących kiedyś w księgozbiorze biblioteki	księgozbiór gromadzony był przez arcybiskupów i kanoników, każde wypożyczenie odnotowywano w aktach kapitulnych
Kraków			na uposażeniu biblioteki znajdowały się rękopisy przekazane m. in. przez króla Kazimierza Wielkiego, Jana Długosza, Mikołaja z Szadka, a także uczonych, a przy tym zamożnych kanoników
Płock	1024 rok		darczyńcami byli: biskup Marcin z Francji, a także biskup Gosław (zmarły w 1296 roku)
Poznań	przełom XI i XII wieku	W roku 1448 w bibliotece poznańskiej ustanowiono przepisy co do sposobu wypożyczania, ustanowiono także <i>kustosza librerie</i> (opiekuna zgromadzonych rękopisów), jako pierwszy funkcję tę pełnił Mikołaj Godziemba	księgozbiór stanowiły rękopisy przepisywane przez kanoników, którzy odbywali podróże naukowe do: Krakowa, Niemiec, Włoch.

biblioteki klasztorne w Polsce

Zakładane były przez mnichów z poszczególnych zakonów, obecność których na terenie Polski

datuje się od początków XI wieku. Byli to:

nazwa zakonu/zgromadzenia	rodzaj prowadzonej przezeń działalności w zakresie upowszechniania książki
benedyktyni	
cystersi	znani byli z uprawiania różnych nauk, przepisywali rękopisy → scriptorium , gromadzili księgozbiory, wypożyczali także swoje księgi poza obręb klasztoru
franciszkanie	posiadali bogata bibliotekę szkolną w Krakowie, Toruniu
dominikanie	zgromadzenie największego z księgozbiorów przypisuje się dominikanom krakowskim (spłonął w 1850 roku); zasobne księgozbiory posiadali dominikanie lubelscy i wrocławscy

biblioteki krajów byłego Związku Radzieckiego

nazwa	lokalizacja	data powstania, księgozbiór
Biblioteka Azerbejdżańskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej	Baku	1923, wg. stanu na dzień 1 stycznia 1987 roku w bibliotece znajdowało się 3,9 mln wolumenów, w tym unikalne wydania w języku azerbejdżańskim z XVII - XIX
Biblioteka Armeńskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej im. A. F. Miasnikana	Erewań	Założona w 1832 roku. W zbiorach znajdują się m. in. inkubały europejskie, książki w języku armeńskim, zbiory pisma działaczy narodowych armeńskich
Biblioteka Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej im. W. I. Lenina	Mińsk	1922 rok, unikalne zbiory książek przetłumaczonych na język białoruski, zbiór literatury białoruskiej i radzieckiej
Biblioteka Gruzińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej im. K. Marksa	Tbilisi	Założona w 1846 roku, od roku 1923 postrzegana jako biblioteka Republiki Gruzińskiej
Biblioteka Historyczna Publiczna Socjalistycznej Federacji Republiki Radzieckich	Moskwa	Założona w 1938 roku. W zbiorach znajdują się kolekcje książek historyków rosyjskich, bibliofilii, rosyjskie dzieła rękopiśmienne, dawne rosyjskie wydawnictwa z okresu Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Księgozbiór zawiera publikacje z 30 krajów świata. W roku 1987 na stanie biblioteki znajdowało się 3 mln. wolumenów
Biblioteka Kazachskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej im. A. Puszkina	Ałama - Ata	Założona w 1931 roku . Literatura o Kazachstanie, Środkowej Azji, rękopisy kazachskich pisarzy
Biblioteka Łotewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej	Ryga	Założona w 1919 roku. Inkubały rosyjskie, dawne wydawnictwa, rękopisy działaczy nauki i kultury

Biblioteka Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej	Wilno	Powstała ok. 1919 roku. Unikalna kolekcja wydawnictw XV - XVIII wieku w języku litewskim i narodowym rosyjskim
Biblioteka Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej im. Nadzieży K. Krupskiej	Kiszyniów	Założona w 1832 roku. Unikalne wydawnictwa o Mołdawii, w tym starodruki. W roku 1982 placówkę odznaczono <i>Orderem Przyjaźni Narodów</i>
Biblioteka Akademii Nauk ZSRR	Moskwa	Do roku 1973 stanowiła centrum sieci specjalnych bibliotek Związku Radzieckiego, założona została w 1934 roku
Biblioteka ZSRR im. W. I. Lenina	Moskwa	Biblioteka główna byłego Związku Radzieckiego. Punkt konsultacyjny wszystkich bibliotek kraju, założona w 1862 roku na bazie zbiorów Muzeum Rumiancewa. Na Bibliotekę im. Lenina przemianowana została w 1925 roku
Biblioteka Uzbeckiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej im. A. Nawoi	Taszkient	Założona w 1870 roku o charakterze publicznym, posiada unikalne zbiory literatury Wschodniej Azji
Biblioteka Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej	Kijów	Powstała w roku 1866, wg. danych na dzień 1 stycznia 1987 roku w zbiorach znajdowało się 14,2 mln. egzemplarzy
Biblioteka Estońskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej im. F. R. Krajewalda	Tallinn	Założona w 1918 roku, posiada unikalne zbiory literatury estońskiej oraz bogaty zbiór ex librisów estońskich

biblioteki parafialne

Zakładane były na terenie parafii, o istnieniu takich bibliotek posiadamy informacje z terenu Zamojszczyzny"- *dekanat szczebrzeski* (dane z 1932 roku) – biblioteki parafialne istniały w Goraju, Mokrymlipiu, Szczebrzeszynie i Tereszpolu. W *dekanacie turobińskim* biblioteki parafialne znajdowały się w Chłaniowie, Czernięcinie, Płonce, w *dekanacie zamojskim* w Krynicach i Starym Zamościu.

biblioteki prywatne

Pierwsze biblioteki prywatne powstały już w VI wieku przed Chrystusem. Zakładali je ówczesni panujący, m. in. Pisistratus w Atenach, czy Polykrates w Samos, a także uczeni. Do historii przeszły losy biblioteki założonej przez Arystotelesa (jednego z największych filozofów i najwszechstronniejszego uczonego starożytności), którą Sulla, wódz rzymski po zdobyciu Aten w 89 roku p. n. e. potraktował jako łup wojenny i zabrał do Rzymu. W czasach nam bliższych do największych i najznakomitszych bibliotek prywatnych zaliczana była biblioteka księcia Wasyla Wasilewicza Galicyna. Biblioteki prywatne powstawały także w Polsce. Do osób gromadzących pokaźne zbiory należeli: biskup krakowski Stanisław Szczepanowski, kardynał Zbigniew Oleśnicki, Jan Długosz, Jan Isner (założyciel pierwszej bursy akademickiej w Krakowie zwanej *Bursą Pauperum* i współorganizator Biblioteki Jagiellońskiej), biskup Maciej Drzewicki, Piotr Kmita, hetman Jan Zamoyski - swoje prywatne zbiory przekazał na potrzeby Biblioteki Akademii Zamojskiej, podobnie uczynił jego syn Tomasz. Prywatne biblioteki posiadali burmistrzowie Torunia - Michał Gretz i Henryk Stroband (jego zbiory, wg. danych z 1949 roku zachowane zostały niemal w całości w Książnicy Miejskiej im. Mikołaja Kopernika w Toruniu), sekretarz

miejski Torunia Jerzy Hoffman, rajca miejski Torunia Henryk Böttcher (posiadał zbiór wczesnych wydawnictw z okresu Reformacji, a także druki muzyczne), rodzina Czartoryskich (w 1831 roku zbiory zostały skonfiskowane, jednak udało się część przewieźć do Sieniawy, rękopisy zaś do Krakowa, dzięki czemu ocalały. Scalenie biblioteki miało miejsce w 1878 roku). Pokażne zbiory posiadał Jerzy Maksymilian Ossoliński w Wiedniu. W roku 1827 przywiózł je do Lwowa i umieścił w zabudowaniach byłego klasztoru Karmelitanek. Wg. Johanna Gottloba Horna (1719 rok) na terenie Miśni znajdowało się 29 prywatnych bibliotek będących własnością niemieckich uczonych.

biblioteki stowarzyszeń kulturalno - oświatowych, politycznych oraz gmin żydowskich na terenie Zamojszczyzny

Działalność żydowskich stowarzyszeń kulturalno - oświatowych, politycznych oraz gmin żydowskich, które postawiły sobie m. in za cel organizację bibliotek dla potrzeb swoich członków szczególnie zaznaczyła się w okresie międzywojennym:

nazwa stowarzyszenia	miejsowość	data utworzenia
Towarzystwo Kursów Wieczorowych dla Dorosłych	Chełm Krasnystaw Wojśławice okolice Zaklikowa	1915 rok
Stowarzyszenie Kulturalno - Oświatowe "Tarbut"	Krzyszów Frampol Izbica Łaszczów Biłgoraj	1929 1925 lata dwudzieste XX wieku 1925 1924
Stowarzyszenie "Kultur - Liga"	Tomaszów Lubelski Turobin Szczepieszyn	1923 1928 lata trzydzieste XX wieku
Stowarzyszenie pod nazwą "Biblioteka Icchaka Lejbusza Pereca"	Tyszowce Tarnogród Zwierzyniec Zamość	1925 1927 1929 nieznana data założenia, istniała do 1939 roku
Organizacja Syjonistyczna	Tyszowce	1918
Gmina Żydowska	Zamość	1921

biblioteki wędrowne

Jako pierwsze zostały zorganizowane na terenie Kalifornii w 1903 roku, następnie w pocz. XX wieku, w Anglii, w okresie późniejszym wprowadzono je na terenie Stanów Zjednoczonych.

biblioteki Związku Młodzieży Wiejskiej (Zamojszczyzna)

Zamojska młodzież zrzeszona w Związku Młodzieży Wiejskiej (ZMW) w latach dwudziestych ubiegłego stulecia wieku zorganizowała bibliotekę przy Zarządzie Powiatowym Centralnego ZWM; z inicjatywy tegoż Związku zakładano biblioteki w powiecie. W pracę bibliotek zaangażowana była młodzież, jej poczynania wspierały istniejące we wsiach powiatu Kółka Rolnicze, oraz instytucje samorządowe. W roku 1953 na terenie powiatu zamojskiego istniało 60 Kół ZMW, staraniem których założono 15 bibliotek.

Bibliothèque Nationale → **Depots litteraires**

Bibliothèque Royale

Biblioteka królewska (dzisiejsza Bibliothèque Nationale), pomieszczenia na urządzenie której zostały wygospodarowane na zamku w Fontainebleau (Francja). organizacją biblioteki zajął się Franciszek I, w roku 1534 do zgromadzonych rękopisów dołączył zbiory królewskie znajdujące się dotychczas na zamku w Blois. Karol IX (1560 - 1574) przeniósł zbiory zgromadzone przez Franciszka I do Paryża.

Bodley Tomasz Sir

Fundator biblioteki nazwanej od jego imienia *Bodleyany* (Oxford). Zasłynął w świecie bibliotekarzy z tego, że przykuwał swoje książki łańcuchami, zmarł w 1613 roku.

British Library Association

Związek Bibliotekarzy Angielskich, powstał w pocz. XX wieku. Posiadał duże kompetencje odnośnie kształcenia bibliotekarzy i ustalania przepisów prawnych co do sposobu zarządzania i funkcjonowania bibliotek, koordynacją działalności których zajmowała się → **National Central Library**.

C

Catalogus Librorum Bibliothecae Collegii Posnaniensis S. J. a Patribus eiusdem Societatis editorum.

Katalog zbiorów Biblioteki Kolegium Jezuickiego w Poznaniu, spisany w 1610 roku (wraz z napisanym w 1609 roku *Uniuersalis Catalogus*). Wg. danych z 1948 roku obydwie katalogi znajdowały się w Szwecji.

Centralna Biblioteka Pedagogiczna (Lublin)

Utworzona została w 1923 roku staraniem Janiny Komornickiej (otwarcie miało miejsce we wrześniu 1927 roku). W roku 1930 kierownikiem placówki została Emilia Markiewicz - Białkowska, do roku 1939 pod jej fachową opieką księgozbiór powiększył się do 13,5 tys. woluminów. Gros czytelników stanowili nauczyciele i pracownicy Kuratorium Oświaty.

Cesarska Biblioteka Publiczna w Petersburgu

Otwarta została w 1814 roku jako jedna z największych bibliotek w Rosji. Placówka powstała z inicjatywy grupy osób na czele z hr. Strogonowem, podstawę księgozbioru stanowiły zbiory Biblioteki Załuskich, które w roku 1795 na rozkaz Katarzyny II zostały wywiezione z Warszawy do Petersburga

Czytelnia Naukowa

Powstała w Przemyślu w 1832 roku. Placówka prowadziła prenumeratę czasopism, a także posiadała bogaty księgozbiór, który w 1906 roku zamknął się liczbą ok. 3. 200 egzemplarzy (w roku 1911 było już 30. 000 pozycji). Na stałe korzystało z księgozbioru (były to książki w języku polskim i częściowo niemieckim) ok. 222 członków Czytelnicy.

D

90 lat Biblioteki Publicznej w Zamościu

Wydawnictwo Książnicy Zamojskiej im. Stanisława Kostki Zamoyskiego w Zamościu (Zamość

2011) ukazujące działalność placówki na przestrzeni 90 lat. Jest to doskonale kompendium wiedzy na temat biblioteki publicznej w Zamościu, funkcjonującej od 1921 roku. Na treść publikacji składa się:

- historia biblioteki
- kronika ważniejszych wydarzeń jakie miały miejsce na przestrzeni lat 1921 - 2011
- ukazana została także obecna działalność placówki (w tym wydawnicza)

Uzupełnienie stanowią aneksy, w tym " *Wykaz byłych pracowników biblioteki publicznej w Zamościu*" oraz ikonografia prezentująca dorobek placówki w zakresie propagowania czytelnictwa, szczególnie na przestrzeni ostatnich lat.

darczyńcy Biblioteki Uniwersytetu Krakowskiego

Biblioteka Uniwersytetu Krakowskiego mogła się rozwijać dzięki fundacji Tomasza z Obiedzina, który zainicjował budowę oddzielnej sali na potrzeby biblioteki, wprowadzie przed rokiem 1540 obiekt nie był gotowy, nie przeszkadzało to jednak w gromadzeniu księgozbioru, który powstał dzięki ofiarności kilku osób, głównie wykładowców krakowskiej uczelni):

imię i nazwisko	rodzaj przekazanych książek
mgr. Jan Sommerfeld	rękopisy i inkubały (w tym dzieła klasyków i autorów humanistycznych). data przekazania, pocz. XVI wieku
Paweł z Krosna, poeta	literatura humanistyczna
Mikołaj Czepel	podręczniki do nauki języka greckiego
Stanisław Grzebski	prace autorów greckich, podręczniki do nauki języka hebrajskiego
Stanisław Białkowski Jan z Oświęcimia	prace z zakresu teologii
Grzegorz ze Stawiszyna	zbiory dzieł filozoficznych
Paweł Tomicki Piotr Wolski Jan Ponętowski	

"De bibliothecis syntagma"

Dzieło Justusa Lepsiusa (1547 -1606) traktujące o bibliotekach starożytności.

"De bibliothecis vetustis"

Wstęp do dzieła Michaela Neandera *Greace linstis* wydane w 1565 roku w Basel, w którym to wstępie przedstawił dzieje bibliotek antycznych i renesansowych.

De privatorum bibliothecis, earumque origine, incermentis, positu, magnitudine, digestionem , indicibus, ornatu ac calamitatibus dissertatio (Dresden 1719)

Praca autorstwa Johanna Gottloba Horna, historyka, którą znawcy przedmiotu (historii książki) uznają po części jako historię prywatnych bibliotek, po części jako poradnik wzorcowego prowadzenia biblioteki prywatnej.

Dèpots littèraires

Zbiornice książek tworzone we Francji (u schyłku 1789 i w latach następnych) po nacjonalizacji dóbr kościelnych; wtedy biblioteki klasztorne przeszły pod zarząd władzy królewskiej oraz po skonfiskowaniu księgozbiorów szlachty. Gromadzone tą drogą księgozbiory stanowiły podstawy do tworzenia bibliotek prowincjonalnych. Pomysł tworzenia tego typu placówek pozostał

w sferze projektów, a zgromadzony księgozbiór przekazano do biblioteki królewskiej w Paryżu, którą w 1792 roku przemianowano na Nationale Bibliothèque .

Deutsche Staatsbibliothek

Niemiecka Biblioteka Miejska utworzona w Lublinie na mocy decyzji okupacyjnych władz niemieckich w połowie 1940 roku, pomieszczenia biblioteczne znajdowały się w gmachu Muzeum Lubelskiego oraz Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego. Dyrektorem placówki został Ukraińiec Iwan Czekolenko. Księgozbiór Deutsche Staatsbibliothek stanowiły zbiory zamykanych na terenie Lublina publicznych i szkolnych bibliotek, m. in.

- Biblioteki Kolegium Teologicznego OO. Jezuitów "Bobolanum"
- Kurii Biskupiej
- Seminarium Duchownego w Lublinie
- Pobazylińskiej w Chełmie
- Wyższej Uczelni Talmudycznej (Jeszywas Chachmej Lublin)
- Polskiej Macierzy Szkolnej (Lublin)
- Urzędu Wojewódzkiego w Lublinie
- Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lublinie

Kolejnym dyrektorem (pod koniec 1940 roku) został dr Wasyl Kutschabsky. Personel biblioteki liczył 40 pracowników oraz 12 robotników jako obsługi, w tej liczbie znajdowali się także Ukraińcy i Polacy znający język niemiecki.

Deutsche Bücherei

Powstała w 1912 roku w Lipsku na mocy porozumienia zawartego pomiędzy: niemieckim związkiem księgarzy (Börsenverein der Deutschen Buchhändler), władzami miasta Lipska i rządem saskim. Celem działalności placówki jest gromadzenie (od 1913 roku) całego światowego piśmiennictwa w języku niemieckim. Biblioteka pomyślana jest jako swego rodzaju archiwum - gromadzone publikacje nie są wypożyczane, można z nich korzystać jedynie na miejscu, nie gromadzi się tutaj literatury niemieckiej sprzed 1913 roku oraz literatury zagranicznej nawet gdyby dotyczyła Niemiec. Placówka prowadzi działalność bibliograficzną: wydawana jest bibliografia codzienna, tygodniowa, a od 1928 roku miesięczna. Przed 1914 rokiem zbiory Deutsche Bücherei liczyły 1,1 mln. tomów.

E

Ebert A. Fryderyk

(1791 - 1834), bibliotekarz niemiecki, autor teoretycznych prac z zakresu bibliotekoznawstwa *Über öffentliche Bibliotheken* (1811) oraz *Die Bildung des Bibliothekars* (1820), w których wysuwa żądania ustanowienia zawodowych bibliotekarzy, określa ich zadania, proponuje systematyczne ustawianie książek i wprowadzenie systematycznego katalogu.

egzemplarz obowiązkowy

Przymus dostarczania do biblioteki egzemplarza obowiązkowego wprowadzony został w 1537 roku przez króla francuskiego Franciszka I jako sposób na pomnożenie księgozbioru. W czasach nam współczesnych posiadanie egzemplarza obowiązkowego przez biblioteki to sposób na zdobywanie książek wydanych w niewielkich nakładach (np. przez stowarzyszenia regionalne, czy jako wydania bibliofilskie). Egzemplarz obowiązkowy znakowany jest EO.

***Einleitung in die Bücherkunde* (th. I, Wien 1777)**

Praca autorstwa Michaela Denisa, w której zawarł ówczesna (osiemnastowieczną) wiedzę na temat dziejów książki, sposób jej wytwarzania, historii bibliotek (antycznych, średniowiecznych i nowożytnych). W publikacji znalazła się także wzmianka o Bibliotece Załuskich, założonej w 1746 roku w Warszawie.

Escorial

Biblioteka w Madrycie zaliczana do tzw. "barokowych" (pomieszczenia biblioteki są rozległe, przestronne, książki ustawione na półkach wzdłuż ścian, środek sali zajmują stoły lub gabloty z przedmiotami, które opiekun biblioteki uzna za stosowne przedstawić szerszej publiczności, i ciekawostkami) założona została w 1567 roku.

F

Fundacja Carnegiego

Powstała w XIX wieku na terenie Stanów Zjednoczonych. Celem jej działalności było organizowanie bibliotek różnych typów, uwzględniających różne zainteresowania i potrzeby czytelników.⁸

G

Gemeine Bürgerbibliothek

Powszechna Biblioteka Mieszczańska założona w 1629 roku w Zurychu, utrzymywana była ze składek członków specjalnego stowarzyszenia, którzy poprzez szeroko pojęte czytelnictwo kształcili i podnosili swój lokalny patriotyzm.

I

Instytut Bibliotekoznawczy

Po raz pierwszy założony został w 1928 roku w Berlinie przy Bibliotece Państwowej.

Inwentarze rękopisów biblioteki kapitulnej w Krakowie

Zachowały się dwa - z 1101 i 1110 roku. Należą do najstarszych katalogów bibliotecznych w Polsce, przy czym bardziej znany jest ten z 1110 roku.

J

Jan Talcz z Raciborza

Opiekował się (w sensie naukowym) i wzbogacał zbiory biblioteki klasztornej w Paradyżu (XV wiek).

K

Kaiser Wilhelm Bibliothek

Założona została w 1894 roku w Poznaniu, księgozbiór w przeważającej części składał się z dzieł niemieckojęzycznych. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości zbiory Kaiser Wilhelm Bibliothek (w ilości 270. 000 tomów) zostały włączone do Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, otwarcie której nastąpiło 1 października 1919 roku. Oprócz wspomnianego księgozbioru na uposażeniu Biblioteki Uniwersyteckiej znalazły się księgozbiory poznańskich bibliotek gimnazjalnych, w tym znaczne ilości starych druków z Biblioteki Gimnazjum Marii Magdaleny.

⁸ J. Grycz. Historia bibliotek w zarysie. Warszawa 1949, s. 46

Koszucki Stanisław

Tłumacz dzieł Cycerona, zatrudniony przez Zygmunta Augusta porządkował dzieła prawnicze → **Biblioteka Królewska Zygmunta I**. Zmarł w 1559 roku.

księgozbiór

Stanowi podstawę istnienia każdej biblioteki. Składać się może z książek w różnej postaci (poczynając od najdawniejszych jak gliniane tabliczki, zwoje pergaminowe, kodeksy rękopiśmienne, druki zwarte (potocznie nazywane książkami), czasopisma, gazety, ulotki, mapy, nuty, ryciny. Zbiory te mogą mieć dwojaki charakter: *użytkowy* - wtedy korzystają z nich czytelnicy i *muzealny, zabytkowy* - wówczas może być udostępniony wąskiej grupie naukowców, specjalizujących się w danej dziedzinie wiedzy.

księgozbiór królowej Jadwigi

Zgromadzony w XIV wieku zawierał rękopisy w języku polskim. Po śmierci królowej zbiór znalazł się na uposażeniu Akademii Krakowskiej.

księgozbiór św. Salomei

Św. Salomea, córka Leszka Białego posiadała spory księgozbiór, na który składały się zarówno księgi kościelne jak i służące do nauki. W roku 1268 księżna przekazała je franciszkanom (na Skale) w Krakowie.

M

Mazarin

Kardynał, francuski mąż stanu (1602 - 1661), pierwszy utworzył we Francji bibliotekę publiczną w 1643 roku. W przeciągu 10 lat zgromadzono w niej 40. 000 tomów. Po ucieczce (ze względów politycznych) Mazariniego z Francji biblioteka została wystawiona na licytację.

Międzynarodowy Instytut Bibliograficzny

Założony został w 1895 roku staraniem Otleta i Lafontaine'a w Brukseli.

Monachijska Biblioteka Nadworna

Założona w 1526 roku przez ks. Albrechta V Bawarskiego. Podczas organizacji biblioteki fachową radą i pomocą służył księciu Jakub Fugger, znawca i kolekcjoner rękopisów.

N

najstarsze biblioteki klasztorne

nazwa kraju/miasta	data założenia	kto był założycielem/do kogo należała
Vivarium (płd. Italia)	540 rok	Aurelius Cassiodorus (mąż stanu cesarza Teodoryka)
Bobbio (Italia)	612 rok (dotrwała do czasów Napoleona)	Columban
Fulda	744 rok	Winfriid (Bonifacy)
Monte Cassino		Biblioteka Bernardynów

Francja (Fleury, Cluny)		
Niemcy, biblioteki w: Regensburgu, Tegernsee, Reichenau		
Austria, biblioteki w: Melk, Klosterneuburg		
Anglia, Canterbury, York		
Ruś	XI wiek	biblioteki zakładane w monastyrach, gdzie przepisywano księgi greckie i tłumaczono je na języki słowiańskie
Florencja, klasztor S. Marco	1441, powstała na fundamencie zbiorów Nicolo dei Niccoli	Cosimo de Medici
Florencja	Laurenziana (od nazwiska założyciela)	Lorenzo il Magnifico

najstarsze biblioteki na świecie

nazwa kraju/miasta	data założenia/okres istnienia	nazwisko założyciela
Egipt	ok. 1400 r. przed Chr.; biblioteka posiadała własny ex libris (znak własnościowy), była to mała jasnoniebieska tabliczka fajansowa na której zapisano informację że dany zwój papirusu należy do księgozbioru Amenophisa. egzemplarz ex librisu przechowywany jest w British Museum	Amenophis III, władca Egiptu
Helipolis (Egipt)	istniała w okresie panowania Ramzesa II(1300 - 1236 przed Chr.)	Ramzes II
Memfis (Egipt)		
Niniwa (Bliski Wschód)	III tys. przed Chr., posiadała katalogi, które udostępnione były do użytku publicznego	Assurbanipal → Biblioteka Assurbanipala
Aleksandria (Egipt)	Biblioteka zwana Aleksandryjską → Biblioteka Aleksandryjska	Ptolemeusz Filadelfos (284 - 246)
Pergamon (Azja Mniejsza)	Biblioteka Pergamońska, prowadzona była wraz z uzupełnianiem księgozbioru przez kolejnych władców Pergamonu. Z tej biblioteki	Eumenes II (197 - 158)

	wywiózł 200. 000 zwojów Marek Antoniusz do Aleksandrii jako rekompensatę za spalenie przez Cezara w 47 roku p. n. e Biblioteki Aleksandryjskiej	
Rzym	po roku 39 przed Chr. istniała biblioteka w Atrium Libertatis na Awentynie druga biblioteka zlokalizowana była w Portyku Oktawii przy Świątyni Apollina	Caius Asinius Pollio(mówca, polityk, historyk, poeta), jest autorem 17 ksiąg o wojnie domowej Augustus
Rzym	w IV wieku przed Chr. istniało w tym mieście 28 bibliotek publicznych	
Ateny (Grecja)	istniała biblioteka w okresie rządów Hadriana 117 - 138 r.	Hadrian
Cezarea	biblioteka funkcjonowała do roku 475/476 , wtedy została zniszczona na skutek pożaru, po odbudowaniu istniała do czasu zniszczenia przez Turków w 1453 roku	cesarz Konstantyn
Kordoba	ok. 970 roku. Zbiory skatalogowano w ponad 44 zeszytach, z których każdy liczył po 20 kartek	
Sziras	zbiory umieszczono w pobudowanym w latach 950 - 980 gmachu	rodzina Bujidów
Kair	w 1044 roku zbiory zostały dokładnie skatalogowane; dział nauk ścisłych zawarty w katalogu obejmował 6. 500 woluminów	
Pawia (Włochy)	w roku 1500 została przeniesiona przez króla francuskiego Ludwika XII do jego zamku w Blois	rodzina Sforzów
Rosja	biblioteki carów, uległy zniszczeniu pod koniec XVI wieku	car Iwan III (1462 - 1505) Wasył III Iwan IV Groźny (1533 - 1584)
Bagdad	ok. 800 roku, biblioteka o statusie naukowej istniała przy wyższej szkole do czasu	Abbasydzi

	zburzenia miasta przez Mongołów w 1258 roku	
Wenecja	Marciana, powstała w 1468 roku na bazie prywatnych zbiorów kardynała Bassariona	
Rzym	1417, biblioteka papieska Vaticana	upubliczniona została przez papieża Sykstusa V przed rokiem 1484, liczyła wówczas 3. 500 woluminów
Francja	poł. XV wieku, Bibliothèque Royal (obecnie Bibliothèque Nationale)	gromadzenie zbiorów rozpoczął w 1818 roku król Franciszek I, w roku 1534 dołączył do nich zbiory królewskie z zamku w Blois, w roku 1537 ustanowił przymus dostarczania do biblioteki egzemplarza obowiązkowego. Karol IX przeniósł zbiory do Paryża, o ich powiększenie dbał minister Colbert
Monachium	1558	ks. Albert V Bawarski, pomocą przy zakładaniu i gromadzeniu zbiorów służył mu Jakub Fugger, znawca i zbieracz rękopisów
Madryt	Escorial	sala biblioteczna pochodzi z roku 1567
Rzym	1605, Angelica (nazwa od założyciela), dla publiczności udostępniona w 1614 roku	augustianin Angelo Rocca
Mediolan	1609, placówka pomyślana była jako instytut badawczy połączony z kolegium 16 uczonych	arcybiskup Federigo Borromeo
Rzym	1638, Barberina (nazwa od założyciela) Casanatense, powstała w 1698 roku (nazwa od założyciela)	kardynał Francesco Barberini kardynał Girolamo Casanatae
Niemcy	1604, Augusta, założona w Walfeubüttel; udostępniona dla publiczności w 1666 roku	książę August
Szwecja (Uppsala)	1621, biblioteka uniwersytecka, zbiory zasilane z łupów wojennych	Gustaw Adolf
Dania (Kopenhaga)	1665, Biblioteka Królewska	
Stany Zjednoczone Ameryki Północnej	1638, Biblioteka Uniwersytetu Harvarda w Cambridge	założona na podstawie testamentu Johna Harvarda

Francja	1765, Bibliothèque de la Faculté des Lettres et des Sciences	
---------	--	--

National Central Library (Londyn)

Założona została w 1916 roku, od początków swego istnienia placówka miała jeden cel: gromadzenie dzieł, których inne angielskie biblioteki nie mogły nabyć ze względu na skromne środki materialne. Publikacje znajdujące się w bibliotece udostępniane były drogą wypożyczeń między bibliotecznymi. W roku 1931 przy bibliotece utworzono biuro informacyjne oraz wprowadzono katalogi centralne.

P

"Pinakes"

Tak zwany "katalog rozumowany biblioteki". Za jego twórcę uważa się Kallimacha (znany jako Kallimach z Cyreny, żył w III w. p. n. e, uczonec, poeta przedstawiciel aleksandryjskiej szkoły poetyckiej, najslawniejszy z aleksandryjskich bibliotekarzy). Katalog obejmował całą (ówczesną) literaturę grecką, poezję i prozę podzielone wg. ich rodzajów z dołączeniem informacji o całościach pracy twórczej poszczególnych pisarzy.

podział bibliotek

Biblioteki dzielimy z uwagi na: *charakter posiadanych zbiorów* w tej grupie wyróżniamy *biblioteki ogólne* (uniwersalne), które gromadzą piśmiennictwo ze wszystkich dziedzin nauki - w tego rodzaju bibliotekach gromadzone są dzieła, publikacje z określonej dziedziny. jako pierwsze tego rodzaju placówki powstały w Ameryce:

data powstania	nazwa biblioteki z uwagi treść (zakres) gromadzonych zbiorów
1727, 1831	biblioteka filozofii
1788, 1819	biblioteka medycyny
1791, 1804 1812, 1822 1824, 1833	biblioteki historii
1815, 1817 1824	biblioteki prawa
1842, 1856 1867, 1887	biblioteki żurnalistyki (ich nazwa wzięła się od żurnalu, czasopisma poświęconego modzie, zawierającego modele strojów)

oraz *biblioteki specjalne*, które gromadzą zbiory z wybranych dziedzin nauki. Gromadzeniem całokształtu piśmiennictwa z danego kraju zajmują się biblioteki określane jako *narodowe* → Biblioteka Narodowa. Z uwagi na *przeznaczenie* - księgozbiory gromadzone na potrzeby prywatne → **biblioteki prywatne**, *dostępne dla ogółu czytelników* (w tej grupie rozróżniamy biblioteki naukowe, oświatowe, szkolne). Kategorie czytelników, zakres tematyczny, formy świadczonych usług, zakres udostępniania, w zależności od osób prawnych utrzymujących i udostępniających zbiory.

podział bibliotek ze względu na kategorie czytelników:

biblioteki dla niewidomych, biblioteki szpitalne, biblioteki dla dzieci

ze względu na charakter środowiska czytelniczego i formy wykonywanych usług:

biblioteki naukowe

biblioteki fachowe

biblioteki publiczne (ogólnodostępne) - gminne, powiatowe, wojewódzkie, miejskie

biblioteki szkolne

biblioteki foniczne (w najbliższym regionie tego typu biblioteka znajduje się w Lublinie przy ul. Braci Wieniawskich, w zbiorach dominują lektury szkolne)

ze względu na metodę udostępniania:

biblioteki prezencyjne - nie wypożyczające swoich zbiorów na zewnątrz, które są dostępne tylko w jej czytelni

biblioteki wypożyczające - biblioteki wypożyczające; większość bibliotek ma w praktyce charakter mieszany – tzn. posiada zbiory, które można pożyczyć i zbiory, które są dostępne wyłącznie w czytelni. Biblioteki przechowują też czasami zbiory, które nie są publicznie dostępne (np. stare druki, rękopisy (zgrupowane są wówczas w dziale zbiorów specjalnych, jak np. Zbiory Specjalne w Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie) lub materiały objęte klauzulą tajności)

biblioteki zamknięte

ze względu na terytorialny zasięg działania:

biblioteki narodowe

biblioteki regionalne (w tym towarzystw regionalnych)

pod względem formalno- prawnym

biblioteki stanowiące instytucje samoistne, bądź niesamoistne

zależnie od osób prawnych, utrzymujących i finansujących wyróżniamy:

biblioteki państwowe

biblioteki samorządowe

biblioteki społeczne

biblioteki prywatne

Podstawą podziału bibliotek ze względu na ich nazwę i przeznaczenie jest *dekret z dnia 17 kwietnia 1946 roku o bibliotekach i opiece nad zbiorami bibliotecznymi (Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej Nr 26, poz. 163.*

prywatna wypożyczalnia książek

Funkcjonowała od schyłku XIX wieku do 1905 roku w Zamościu. Zlokalizowana była w domu zamojskiego introligatora Dawida Fechera, który kupował znaczne ilości książek, a następnie wypożyczał je za niewielką odpłatnością.

Public Library Act

Dokument na podstawie którego w 1850 roku Anglia wprowadziła podatek na utrzymanie bibliotek w miastach liczących ponad 10. 000 mieszkańców.

Publiczna Biblioteka Naukowo -Techniczna

Otwarta została w Moskwie w 1958 roku. Stanowi metodyczne centrum sieci bibliotek technicznych na terenie obecnej Rosji. Placówka prowadzi wymianę książek z 47 krajami.

R

rodzaje bibliotek funkcjonujących na Lubelszczyźnie w okresie międzywojennym

Do roku 1939 na terenie Lubelszczyzny znajdowało się 2650 różnego rodzaju bibliotek, wypożyczalni książek i czytelni, ogółem w placówkach tych odnotowano 1.580. 637 tomów książek. Były to:

- biblioteki szkół powszechnych i średnich (ogólnokształcących, zawodowych, seminariów nauczycielskich)

- biblioteki naukowe
- publiczne i powszechne
- samorządowe (w tej liczbie biblioteki organizacji społeczno - kulturalnych)
- biblioteki i księgozbiory kościelne
- księgozbiory prywatne
- czytelnie i wypożyczalnie dochodowe

Rysiński Salomon

Pisarz litewski polsko - łaciński związany z rodziną Radziwiłłów. Posiadał jedną z największych prywatnych bibliotek liczącą w 1621 roku 1000 tomów⁹

Ryszard de Bury

Biskup, uczonek, miłośnik książek. dzięki jego ofiarności utworzona została w Oxfordzie przy założonym przez niego Durham - Colege, biblioteka. Ryszard de Bury zmarł w 1346 roku.

S

Saubert Johann

Bibliotekarz pracujący w Bibliotece Miejskiej w Norymberdze, w 1643 roku opublikował niewielką pracę zatytułowaną "*Historia bibliothecae Norbergensis*".

School District Libraries (Biblioteki Szkolne Okręgowe)

Powstały na terenie Stanów Zjednoczonych w pocz. XIX wieku (pierwsza w 1835 roku), stanowiły formę pośrednią pomiędzy bibliotekami stanowymi →**State Libraries**, a bibliotekami zakładanymi przez różne stowarzyszenia →**amerykańskie biblioteki stowarzyszeniowe**.

Schwarz Georg Christoph

Profesor Uniwersytetu w Altdorfie, właściciel biblioteki, w zbiorach której znajdowały się inkubaty i druki XVI wieczne, proponował jako sposób w rozpoznawaniu anonimowych druków (pojawiały się często jako wynik zaostrzonej cenzury, lub sytuacji politycznej w danym kraju) analizę ozdobników drukarskich, bowiem jego zdaniem drzeworytowe ozdobniki były z reguły stosowane tylko przez jednego drukarza i do jednego rodzaju publikacji.¹⁰ Stosując opracowaną przez siebie metodę rozszyfrował drukarzy, którzy tłoczyli anonimowo pisma Lutra zakazane przez Karola V.

Science Museum Library

Biblioteka specjalizująca się w gromadzeniu wydawnictw o tematyce przyrodniczej, przy której zorganizowano biuro informacyjne i katalog ukazujących się wówczas czasopism. Założona została w dzielnicy South Kensington w Londynie w 1857 roku.

scriptorium

Miejsce, gdzie zakonnicy przepisywali rękopisy wypożyczone z Akademii Krakowskiej, znajdowało się m. in w klasztorze św. Krzyża na Łysej Górze.

"sieci biblioteczne"

Organizacja bibliotek na terenie naszego kraju (początki sięgają lat dwudziestych - trzydziestych XX wieku). Jej istota polegała na tym, że tworzone biblioteki powiatowe, postrzegane w tym momencie jako centralne, podległe im organizacyjne biblioteki gminne oraz punkty biblioteczne.

sieć bibliotek byłego Związku Radzieckiego

⁹ M. B. Topolska. Specyfika kultury umysłowej doby baroku w Wielkim Księstwie Litewskim w: "Kultura artystyczna Wielkiego księstwa Litewskiego w epoce baroku pod red. Jerzego Kowalczyka. Warszawa 1995, s. 13

¹⁰ A. Żbikowska - Mogoń. Historia książki w XVIII w. Warszawa 1989, s. 122

Zorganizowana została w ten sposób, że wszystkie poszczególne kraje (republiki) posiadały swój system biblioteczny obejmujący: biblioteki centralne, biblioteki narodowe, publiczne, naukowo - badawcze, oświatowe, wychowawczo - uświadamiające, biblioteki specjalne).

specjal librarian

Bibliotekarz obeznany "ze szczególnymi problemami literatury specjalnej".¹¹ Termin ten pojawił się w w okresie poprzedzającym wybuch II wojny światowej w Anglii, gdy po zakończeniu działań i wojny światowej gdy wzrosło zainteresowanie literaturą o specjalistycznej tematyce.

Stanisław z Wojczyc

Dr teologii, benedyktyn z klasztoru św. Krzyża na Łysej Gorze. Po zniszczeniu w 1459 roku klasztornej biblioteki podczas najazdu Tatarów sam dyktował, przepisywał, przeprowadzał korektę i dodawał komentarze do odtwarzanych rękopisów.

State Libraries

Biblioteki Stanów Zjednoczonych, tworzone w początkach XIX wieku. Do najstarszych należy założona w 1800 roku *Library of Congress* w Waszyngtonie; jej pełny rozwój datuje się od roku 1870.

Ś

Świętochowska - Czajkowska Regina

Pierwszy kierownik Biblioteki Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie utworzonej w 1914 roku. W okresie międzywojennym R. Świętochowska - Czajkowska znana była jako działaczka oświatowa i bibliotekarka. Kolejni dyrektorzy biblioteki to:

imię i nazwisko	lata pracy	zawód/stopień naukowy
Władysław Skoczylas	1946 - 1951	starszy kustosz dyplomowany, magister
Jerzy Panas	1951 - 1953	magister
Tadeusz Marian Smołka	1953 - 1970	starszy kustosz dyplomowany
Jan Gurba	1970 - 1975	docent doktor
Zdzisław Kowalski	od 1976 - ?	starszy kustosz dyplomowany, doktor

T

Terencjusz Warron

Rzymski polihistor (uczony posiadający wszelką wiedzę encyklopedyczną), autor pierwszego znanego dzieła o bibliotekarstwie "*De bibliothecis*".

Towarzystwo św. Karola Boromeusza

Założone przez kościół katolicki w Niemczech, popierało istnienie bibliotek domowych propagując jednocześnie zakładanie bibliotek stowarzyszeniowych.

U

¹¹ J. Grycz. Historia bibliotek w zarysie. Warszawa 1949, s. 52

ustawa biblioteczna (angielska)

Ogłoszona została w 1919 roku, na mocy jej postanowień Rada Hrabstw Anglii zobowiązana została do zakładania publicznych bibliotek na terenie poszczególnych hrabstw. Koszty związane z funkcjonowaniem placówek miano pokrywać częściowo z podatków obywateli, częściowo z ustanowionego w 1913 roku na cele publiczne Funduszu Carnegiego.

Ustawy biblioteczne

Określały działalność bibliotek publicznych, na terenie Europy ogłaszane były w latach:

rok ogłoszenia ustawy	nazwa kraju
1921	Belgia
1919	Czechosłowacja
1920	Bułgaria, Dania, Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
1924	Estonia
1927	Finlandia

Z

Zamojska Ogólna Biblioteka i Czytelnia

Utworzona została w lutym 1913 roku staraniem: *dr Izaaka Gelibtera, Jakuba Józefa Szneersona, Jonatana Eibeszyca, Mordko Bechera, Samuela Aszkenazego, Bajracha Pfeffera, Moszka Lewina i Jonasa Pereca* w Zamościu. Zgodnie ze Statutem placówka była otwarta dla wszystkich bez względu na narodowość i wyznanie mieszkańców miasta Zamościa i powiatu. Biblioteka posiadała na stanie znaczne ilości czasopism i dzienników.

Zamojskie biblioteki (w mieście Zamościu i powiecie) w okresie międzywojennym.

Tekst opracowany na podstawie publikacji Jerzego Plisa "Biblioteki oświatowe w Lubelskiem (1918 – 1939)". Lublin 1993.

Zamość, jak przystało na miasto powiatowe był w okresie międzywojennym prężnym ośrodkiem kulturalno – oświatowym. Istniało wiele bibliotek (zarówno w samym mieście, jak i okolicach); z uwagi na charakter prawny właściciela, lub zarządcy danej placówki możemy sklasyfikować je jako: **państwowe** – w tej grupie rozróżniano *biblioteki wojskowe* - stosowano wśród nich podział na oświatowe i naukowe, oraz oficerskie i żołnierskie Biblioteka Oficerska istniała w 2 pułku strzelców konnych (psk) w Hrubieszowie, w 9 pułku piechoty (pp) i 3 pułku artylerii polowej (pap) w Zamościu (1928 rok). Informacje o istnieniu bibliotek żołnierskich pochodzą z Hrubieszowa (w 1928 roku odnotowano istnienie placówki w 2 pułku strzelców konnych), Zamościa (w 9 pułk piechoty i 3 pułk artylerii polowej) , Tomaszowa Lubelskiego (baon podchorążych piechoty). W obrębie bibliotek wojskowych funkcjonowały także placówki zorganizowane przez Towarzystwo Wiedzy Wojskowej – *Biblioteka Dowództwa Okręgu III Korpusu w Zamościu* (1925 rok), *Biblioteka Dowództwa Okręgu I Korpusu w Hrubieszowie*. *Biblioteki więzienne* - o istnieniu biblioteki przy więzieniu w Zamościu pochodzą informacje z roku 1930, 1 stycznia tegoż roku dokonano spisu tego rodzaju placówek na terenie całego kraju. *Policyjne*

Samorządowe (gminne, miejskie, powiatowe) - w roku 1922 powstała *Biblioteka Sejmiku Hrubieszowskiego* (na jej uposażeniu znalazły się zbiory Koła Polskiej Macierzy Szkolnej i Wydziału Powiatowego w Hrubieszowie), w roku 1932 *Centralna Biblioteka Powiatowa (Hrubieszowska)* składająca się ze zbiorów: centrali bibliotek ruchomych i Hrubieszowskiej

Biblioteki Publicznej. Przed I wojną światową powstała *Biblioteka Publiczna im. J. Zamoyskiego w Zamościu*, swoją działalność rozwinęła po roku 1916; w roku 1921 placówkę przejęło miasto Zamość, w roku 1927 stała się własnością Koła Miłośników Książki z Zamościa, pracami którego kierował dr Zygmunt Klukowski ze Szczepieszyna. W roku 1935 na terenie Zamojszczyzny istniały *biblioteki miejskie* w Szczepieszynie i Tomaszowie Lubelskim; w latach 1922 – 1938 powstały *biblioteki zorganizowane przez Koła Polskiej Macierzy Szkolnej* w: Hrubieszowie, Tomaszowie Lubelskim, Zamościu. Na wniosek Ignacego Daszyńskiego (czołowego działacza Polskiej Partii Socjalistycznej) w 1932 roku powstało Towarzystwo Uniwersytetu Robotniczego (TUR), w latach 1925 – 1929 przy oddziałach TUR – u zaczęły powstawać biblioteki, m. in. w Zamościu. **Spoleczne** (organizacji kulturalno – oświatowych, organizacji młodzieżowych, związków zawodowych, stowarzyszeń zawodowych i stowarzyszeń rodzin pracowników, organizacji gospodarczych, organizacji paramilitarnych i stowarzyszeń kombatanckich, organizacji politycznych, religijnych, biblioteki towarzystw o charakterze lokalnym, kulturalnym, towarzyskim i kulturalno – oświatowym, biblioteki tzw. bez organizacyjne (grup nieformalnych), oraz biblioteki parafialne, prywatne i działające w obrębie tych bibliotek prywatne wypożyczalnie.

W dwudziestolecium międzywojennym odnotowano na Zamojszczyźnie istnienie **klubów społecznych**, zajmujących się zarówno działalnością polityczną, jak i pracą kulturalno – oświatową w ramach której prowadzono biblioteki. Były to: Resursa w Tomaszowie Lubelskim, Klub Towarzyski w Biłgoraju. Kolejne biblioteki jakie funkcjonowały w okresie międzywojennym na Zamojszczyźnie to: powstała w latach dwudziestych *Biblioteka przy Zarządzie Powiatowym Centralnego Związku Młodzieży Wiejskiej w Zamościu*, *Biblioteka Spółdzielni Spożywców w Zwierzyńcu*, założona w 1907 roku, *Biblioteka Kasy Stefczyka w Horyszowie Polskim*, *Biblioteka Towarzystwa Gimnastycznego "Sokół" w Szczepieszynie (1925)* - opiekunem był Złomaniec (...), nie wiadomo jak była zasobna i jakie publikacje składały się na jej księgozbiór. Placówkę zlokalizowano prawdopodobnie w świetlicy "Sokoła" (obecny budynek stolarni przy Szkole Zawodowej) wybudowanej staraniem dyrektora Fabryki Kalafonii i Terpentyny "Alwa" - Andrzeja Waligóry. *Biblioteki Ognisk Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych* w: Józefowie (pow. biłgorajski), Zawalowie (pow. hrubieszowski), *Biblioteka Związku Zawodowego Pracowników Kolejowych w Zwierzyńcu (1930)*, *Biblioteka Stowarzyszenia Pracowników Sadowych w Zamościu (1932)*, *Biblioteka Zjednoczenia Kolejowców Polskich w Hrubieszowie (1932)*, *Biblioteka Stowarzyszenia "Rodzina Wojskowa" w Hrubieszowie (lata trzydzieste ubiegłego wieku)*, *Biblioteka III Zakonu św. Franciszka w Radecznicy (1931 - 1932)*, *Biblioteka Kolejarzy w Gozdowie*, pow. Hrubieszowski (1926), *Biblioteka dla Wszystkich* – stanowiła własność większości ogółu mieszkańców Tarnogrodu (1920), *Biblioteka dla Dorosłych w Horodle*, *Biblioteki Wiejskie* w Udryczach i Wierzbie (pow. zamojski)

Oprócz klubów powstawały również **czytelnie organizacji kulturalno – oświatowych** – w roku 1905 w Hrubieszowie powstała czytelnia Polskiej Macierzy Szkolnej; w uroczystości otwarcia brał udział m. in. 16 letni wówczas Antoni Wiatrowski, późniejszy regionalista i dokumentalista przeszłości Hrubieszowa i okolic. W latach 1918 – 1939 na terenie Zamojszczyzny istniały także biblioteki prowadzone przez mniejszości narodowe. Ich założycielami były organizacje kulturalno – oświatowe żydowskie i ukraińskie:

Biblioteki żydowskie zamojskie

W 1913 roku bibliotekę w Zamościu założyła Żydowska Liga Oświaty Ludowej. W latach dwudziestych powstały biblioteki przy oddziałach "Tarbutu" we Frampolu (1925), Kryłowie (1924), Horodle (1932). W 1923 roku z inicjatywy Stowarzyszenia "Kultur Liga" powstała biblioteka w Tomaszowie Lubelskim, od roku 1926 funkcjonowała w Szczepieszynie *Biblioteka im. Mendele Mojcher Sforima*¹². W roku 1933 założyło w Zamościu bibliotekę Stowarzyszenie Kulturalno – Oświatowe "Frajchat"; w latach trzydziestych powstawały z inicjatywy żydowskich stowarzyszeń placówki i pod nazwą *"Biblioteka im. Icchaka Lejbusza Pereca"* – Tarnogród (1927), Hrubieszowie

¹² Do dziś zachowała się w zbiorach Tomasza Pańczyka karta członkowska tej biblioteki wystawiona na nazwisko Chany Licht nr 207 na rok 1930

(1923; istniała tutaj również założona w 1926 roku żydowska *Biblioteka im. I. Brenera*), Dubience (1927), Kryłowie, Skrychiczynie (1927 – 1939), Tyszowcach (1925), Zamościu, Zwierzyńcu, Skierbieszowie. Od 1924 roku datuje się działalność *Powszechnej Hebrajskiej Biblioteki im. D. Fryszmana* w Zamościu, w Krasnobrodzie funkcjonowała *Biblioteka i Czytelnia im. Salomona Ettingera* (1930).

Biblioteki żydowskich organizacji politycznych

W 1929 roku powstała *Biblioteka Organizacji Syjonistycznej* w Krzeszowie, w 1918 roku Tyszowcach, żydowska organizacja młodzieżowa "Haszomer Hacair" posiadała bibliotekę w Dubience (1922). Żydowska Organizacja Skautowa "Haszahar" prowadziła bibliotekę w Tyszowcach założoną w 1926 roku; w tej miejscowości istniała również biblioteka organizacji młodzieżowej syjonistów ortodoksów "Cejre Mizrachi" ("Młodzi Syjonu")

Biblioteki żydowskich związków zawodowych

Klasowe Związki Zawodowe założyły w 1927 roku bibliotekę w Hrubieszowie i Zamościu, oddział Związku Zawodowego Przemysłu Odzieżowego w Grabowcu (1929), oddział Związku Drobnych Kupców i Handlujących Żydów w Dubience (1924); bibliotekę prowadziło również Stowarzyszenie Robotnicze Wychowania Fizycznego "Jutrznia" w Krasnobrodzie.

Biblioteki będące własnością ludności żydowskiej

Znajdowały się w: Zamościu (1921), Hrubieszowie (1926 – 1934), Biłgoraju (1936)

biblioteki parafialne (polskie)

Istniały w dekanacie szczepczeskim, diecezji lubelskiej w: *Goraju, Mokrymlipiu, Szczepczeszynie, Tereszpolu*, biblioteka przy kościele dominikańskim fundacji Marysieńki Sobieskiej w Krasnobrodzie, przy kolegiacie zamojskiej.

Biblioteki ukraińskie – powstawały z inicjatywy Towarzystwa Dobroczynności i Oświaty "Ridna Chata", m. in. W Bereściu (pow. hrubieszowski, 1925). Z inicjatywy ks. Włodzimierza Matwiejczuka powstały czytelnie w: Babicach, Biszczy, Tarnogradzie.

wypożyczalnie książek

Funkcjonowały oprócz bibliotek w okresie międzywojennym na Zamojszczyźnie zlokalizowane były zazwyczaj przy księgarniach: W *Szczepczeszynie* przy księgarni Haliny Zalewskiej (1936), Stanisława Kimaczyńskiego, w Zamościu przy księgarni Lucjana Kępickiego, w Tomaszowie wypożyczalnię prowadził E. Kwiatkowski (1924).

zbiornice piśmiennictwa narodowego

Początek tworzenia zbiornic przypada na II połowę XIX wieku, powstawały przy lub w obrębie największych krajowych bibliotek na terenie ówczesnej Europy, gromadzono w nich zbiory twórców danego narodu.

kraj	data powstania	nazwa placówki, przy której utworzono zbiornicę
Niderlandy (Haga)	1788	Królewska Biblioteka
Belgia (Bruksela)	1837	Królewska Biblioteka
Norwegia (Oslo)	1811	Biblioteka Uniwersytecka
Islandia (Reykjavik)	1818	Biblioteka Krajowa
Portugalia (Lizbona)	1796	Biblioteka Narodowa

"zbiory zabezpieczone"

Nazwą tą objęto książki pochodzące z opuszczonych bibliotek na Ziemiach Odzyskanych - w ilości ok. 150. 000 woluminów przekazane zostały do Biblioteki Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie. Po przeprowadzonej selekcji pod kątem pochodzenia i przydatności (ich tematyka dotyczyła w głównej mierze wojennego marszu żołnierzy niemieckich po Europie podczas działań II wojny światowej) przekazane zostały do innych bibliotek na terenie kraju.

Aneks

Przewodnik po literaturze emigracyjnej (wybrane tytuły) dotyczącej polskiej problematyki wiek XV - lata czterdzieste XX wieku.

nazwa miasta, kraju, w którym została praca wydana	autor, tytuł dzieła, rok wydania
Bazylea	Laur Corvinus <i>Cosmographia</i> (1496) Marcin Kromer <i>De origine et rebus gestis Polonorum</i> (1555, 1558, 1568)
Wenecja	Stanisław Niegorzewski <i>Epinikion</i> (na cześć Jana Zamoyskiego), 1588 Mikołaj Zieciński <i>Cantus Communiones</i> (dzieło muzyczne), 1611
Bazyleja	Andrzej Frycz Modrzewski <i>De Republica emendanda (O poprawie Rzeczypospolitej ksiąg czworo)</i> , 1551
Lowanium (Belgia)	Stanisław Hozjusz <i>De origine haeresium nostri temporis (Wyznanie wiary katolickiej)</i> , 1559
Antwerpia	ks. Kazimierz Woysznarowicz <i>Dom mądrości siedmioma kolumnami wsparty</i> (kazania ku czci Matki Boskiej t. I), 1667
Amsterdam	Krzysztof Opaliński <i>Satyry</i> , 1650
Paryż	ks. Kazimierz Woysznarowicz. <i>Arsenal miłosierdzia Panny Przenajświętszej Marii przeciw surowej sprawiedliwości Boskiej na ziemi założony...</i> (kazania ku czci Matki Boskiej, t. II)
Brześć Litewski	Cyprian bazylik <i>Krótkie wypisanie sprawy przy śmierci i pogrzebie oświeconej księżny Paniej Halźbiety z Szydłowca Radziwiłłowej Wojewodziny wileńskiej</i> (poemat), 1562
Anglia	<i>Nauka krótka ku czytaniu pisma polskiego</i> (egzemplarz przechowywany w Cambridge), XVI w.
Avignon (lata trzydzieste XX wieku)	<i>Polacy we Francji</i> (tygodnik)
Lwów, 1834, Poitiers 1839, Paryż 1843	<i>Czy Polacy mogą wybić się na niepodległość</i> (praca podyktowana przez Tadeusza Kościuszkę sekretarzowi w 1800 roku w Paryżu)
Metz	Hugo Kołłątaj, Stanisław i Ignacy Potoccy. <i>O ustanowieniu i upadku Konstytucji Polskiej 3 maja</i>

	1791, 1793
Paryż	Joachim Lelewel. <i>Zdanie sprawy z czynności Komitetu Narodowego Polskiego (1832)</i> , Józef Kozłowski. <i>Głos Jana Czyńskiego na obchodzie uroczystym 28 listopada 1832 roku</i>
Paryż	Stefan Witwicki <i>Moskale w Polsce, albo treść dziennika pisanego w Warszawie przeciąg dziewięciu miesięcy, od 8 września 1831 do lipca 1832 (1833)</i>
Paryż 1832 - 1833	<i>Pamiętnik Emigracji</i> , zeszyty ukazujące się w środowisku polskich emigrantów w Paryżu
Drezno	Wincenty Pol <i>Pieśni Janusza (1833)</i>
Francja	<i>Nowa Polska</i> (organ prasowy Towarzystwa Demokratycznego), <i>Demokrata Polski</i> , 1837
Londyn	<i>Republikanin</i> (pismo), 1837
Francja	<i>Rocznik Emigracji Polskiej</i> (wydawca Aleksander Jałowicki)
Avignon (lata trzydzieste XIX wieku)	<i>Polacy we Francji</i> , tygodnik
Londyn	<i>Republikanin</i> (pismo), 1837
Francja	Aleksander Jałowicki, gen. (...) Chrzanowski. <i>O powstaniu oraz O wojnie partyzanckiej (1835)</i> Włodzimierz Godan. <i>Zbiór ustaw i obrzędów wymagających najrychlejszej reformy Izraelitów, osiadłych w prowincjach do Polski należących.</i>
Paryż	Wincenty Nieszkoć. <i>O systemie wojny partyzanckiej (1835)</i>
Francja	Michał Chodźko. <i>Wyprawa do Polski w 1833 roku</i>
Paryż	Maurycy Mochnacki. <i>Powstanie narodu polskiego w roku 1830 - 1831 (1835)</i> Zygmunt Krasiński. <i>Nieboska komedia (1834)</i> , <i>Irydion (1836)</i> , <i>Przedświt (1843)</i> , wydany pod nazwiskiem Konstantego Gaszyńskiego, <i>Psalmy przyszłości (1845)</i> wydane pod nazwiskiem Spirydiona Prawdzickiego
Paryż	Andrzej Słowaczyński. <i>Polska w kształcie dykcjonarza historyczno - statystyczno - geograficznego opisana (1833 - 1838)</i>
Paryż	Janusz Woronicz. <i>Rzecz o monarchii i dynastii w Polsce (1839)</i>
Paryż	<i>Zdanie sprawy z dziesięcioletnich prac Towarzystwa Literackiego Polskiego w Paryżu (1843)</i> , Jan Czyński. <i>Bajki Marcinowej (1845)</i>
Londyn	<i>Sprawa młodej emigracji polskiej po wypadkach 1848 roku w latach 1850 - 1851 do Anglii przybyłej (1852)</i>

Paryż	Karol Sulczewski. <i>Odezwa do Polaków (1857)</i>
Genewa	Jarosław Dąbrowski. <i>Krytyczny rys wojny 1866 roku w Niemczech i we Włoszech (1868)</i>
Teheran	Melania Gołaszewska. Stanisław Kościałkowski. <i>Polonica bibliograficzne irańskie (1942 - 1946), 1945</i>
Węgry	<i>Rocznik Kalendarza Polaka</i> (zawiera m. in. bibliografię polskich wydawnictw na Węgrzech), 1943
Londyn	Zygmunt Szyszko - Bohusz. <i>Wrześniowym szlakiem (1941)</i> , (...) Norwid - Neugebauer. <i>Kampania wrześniowa 1939 w Polsce (1941)</i>
Rzym	Marek Świącicki. <i>Za siedmioma rzekami była Bolonia. Relacje korespondenta wojennego (1945)</i>
Londyn	Arkady Fiedler. <i>Dywizjon 303</i>

Bibliografia

opracowania

- Encyklopedia Popularna A - Z. pod red. Zespołu Redaktorów Encyklopedii PWN. Warszawa 1966
- H. Gawarecki. O dawnym Lublinie. Lublin 1974.
- J. Grycz. Historia bibliotek w zarysie. Warszawa 1949
- J. Janicka. Żydzi Zamojszczyzny 1864 - 1915. Lublin 2007
- W. Korcz. Ziemia Lubuska (materiały do nauczania historii regionalnej). Zielona Góra 1959
- Z. Kowalski. Biblioteki w służbie nauki, oświaty i kultury Lubelszczyzny w; Dzieje Lubelszczyzny 1918 - 1978 pod red. Tadeusza Mencla. Warszawa - Łódź 1986, t. V
- Z. Kowalski. J. Olczak. Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie. Przewodnik. UMCS Lublin 1980.
- H. Seidman. Szlakiem nauki talmudycznej. Wiedza judaistyczna a Wyższa Uczelnia Talmudyczna w Lublinie. Warszawa 1934.
- Słownik historii Szczepreszyna pod red. Reginy Smoter Grzeszkiewicz. Szczepreszyn 2012
- Słownik kultury antycznej. Grecja . Rzym pod red. Lidii Winniczuk. Warszawa 1988
- Советский Энциклопедический Словар. Главный редактор А. Ш. Прохоров. Москва " Советская Энциклопедия". 1989
- Z. Spieralski. Jan Zamoyski. Warszawa 1989
- S. Strumph Wojtkiewicz. Książka szła za emigrantem. Ossolineum 1963.
- W. Wierzbieniec. Życie kulturalno - oświatowe Żydów przemyskich w okresie Autonomii Galicji. Żydzi w Małopolsce. Studia z dziejów osadnictwa i życia społecznego pod. red. Feliksa Kiryka. Przemyśl 1991
- ks. H. E. Wyczawski OFM. Katalog archiwaliów bernardyńskich w zbiorach obcych. Archiwa Biblioteki i Muzea Kościelne. Lublin 1981 t. 42
- Zakłady Kształcenia nauczycieli w Szczepreszynie i ich wychowankowie . Studium historyczno - socjologiczne pod red. Stanisława Kosińskiego. Lublin 1975
- A. Żbikowska - Migoń. Historia książki w XVIII w. Warszawa 1989.

czasopisma/prasa codzienna

Ziemia Lubelska 1906, nr 306